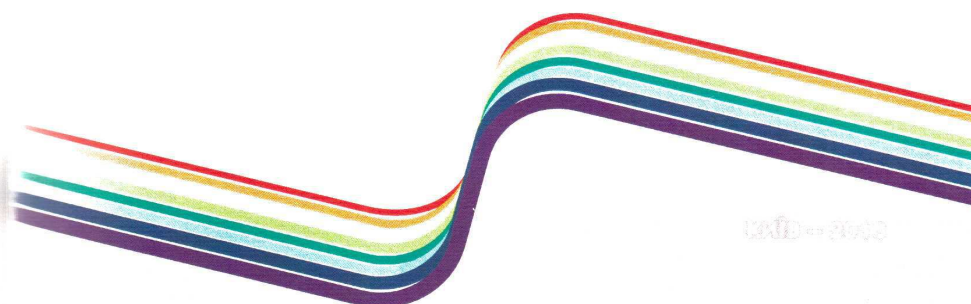

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін

ПЕРШІ КРОКИ ДО НАУКИ

● ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Київ-2020

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Педагогічний інститут
Кафедра початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін

ПЕРШІ КРОКИ ДО НАУКИ

Збірник студентських наукових праць

Київ – 2013

УДК [377.8+378]:37.013(082)
ББК 74р:74.1я43
П26

Рекомендовано до друку Вченою радою Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 9 від 28.05.2013 р.)

Рецензенти:

Вашуленко М.С., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАН України;
Шапошнікова І.М., завідувач кафедри педагогіки та методики початкового навчання ПНУ імені М.П. Драгоманова, кандидат педагогічних наук, професор

Редколегія:

Мартиненко С.М., завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін, доктор педагогічних наук, професор (*науковий редактор*);
Бондаренко Г.Л., кандидат педагогічних наук, доцент (*редактор*);
Дубовик С.Г., кандидат педагогічних наук, доцент (*відповідальний секретар*);
Матвієнко О.В., доктор педагогічних наук, професор;
Науменко В.О., професор кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін, кандидат педагогічних наук, доцент;
Осколова М.Д., кандидат педагогічних наук, доцент;
Мовчун А.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

Перші кроки до науки: зб. студ. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка / редкол.: С.М. Мартиненко, Г.Л. Бондаренко, С.Г. Дубовик [та ін.]. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — 80 с.

У збірнику вміщено наукові статті студентів-магістрантів, у яких розглядаються актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, особливості методики навчання учнів молодшого шкільного віку.

УДК [377.8+378]:37.013(082)
ББК 74р:74.1я43

© Автори публікацій, 2013
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013

ПЕРЕДМОВА

Per aspera ad astra

Дорогі читачі!

Перед Вами збірник студентських наукових праць магістрантів спеціальності «Початкова освіта» Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Перші кроки на ниві наукових досліджень», який результатом їхньої науково-дослідної діяльності з актуальних проблем становлення і розвитку професійної освіти.

Дослідницька діяльність студентів займає важливе місце в структурі освітнього процесу вищого педагогічного навчального закладу. Випускники ОКР «магістр» мають оволодівати не лише професійною компетентністю і педагогічною майстерністю, а й вміннями здійснювати науково-дослідну діяльність, систематизувати, узагальнювати й обґрунтовувати результати своїх досліджень.

Статті студентів-магістрантів, опубліковані в збірнику наукових праць, висвітлюють актуальні проблеми фахової підготовки студентів, пов'язані з формуванням їхньої професійної компетентності, а саме: підготовка майбутнього вчителя початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів, розвитку творчих здібностей школярів засобами інсценізації та драматизації; готовність майбутнього вчителя до збагачення словникового запасу першокласників засобами мультимедіа; підготовка майбутнього вчителя початкових класів до виховання гуманності учнів засобами оповідання, до роботи над написанням у початковій школі текстів-міркувань.

Збірник наукових праць студентів уміщує також наукові статті, в яких розглядаються важливі проблеми комунікативної підготовки майбутніх учителів початкової школи на засадах компетентнісного підходу: формування в майбутніх педагогів комунікативної компетентності,

важливими складниками якої є культура мовлення і культура етикетного спілкування. На особливу увагу заслуговують статті магістрантів, у яких комплексно висвітлюються проблеми теорії і практики навчання в початковій школі, а саме: шкільна неуспішність учнів як психолого-педагогічний феномен, передумови попередження шкільної дезадаптації учнів початкових класів.

Зміст публікацій студентів має чітку структуру і логічну побудову. Автори статей подають конкретні методичні рекомендації щодо реалізації поставлених цілей і завдань магістерських досліджень, які мають теоретичне і практичне значення, формулюють аргументовані та переконливі висновки.

Бажаємо нашим студентам – авторам поданих статей подальших успіхів у роботі над науковими дослідженнями. Маємо надію, що науково-дослідна робота збагатить їхній педагогічний досвід, сприятиме особистісно-професійному зростанню.

Дякуємо упорядникам збірника студентських наукових праць «Перші кроки на ниві наукових досліджень» – викладачам кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін за здійснене керівництво науково-дослідною роботою, допомогу студентам-магістрантам у підготовці наукових статей.

С.М.Мартиненко,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін,
доктор педагогічних наук, професор

Таліна Власюк

Науковий керівник:

Матвієнко Олена Валеріївна,

доктор педагогічних наук, професор

Тема магістерського дослідження: “Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до попередження шкільної дезадаптації учнів”.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів до організації навчально -виховної роботи учнів молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – організаційно-методична система формування готовності майбутніх вчителів до попередження шкільної дезадаптації учнів молодшого шкільного віку.

Наукові інтереси: шкільна адаптація та дезадаптація учнів молодшого шкільного віку, шкільна готовність до навчання учнів початкової школи, підготовка майбутнього вчителя до попередження шкільної дезадаптації учнів.

УДК 373.3

ШЛЯХИ ТА УМОВИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглядається сутність поняття шкільної дезадаптації та шкільної адаптації до навчання, основні шляхи та умови попередження дезадаптації учнів початкової школи.

Ключові слова: адаптація, шкільна адаптація, шкільна дезадаптація, учні початкової школи, внутрішня позиція школяра.

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закон України “Про освіту” утверджують дитину як найвищу цінність, а одним із головних напрямків освітянської діяльності визначають стратегію забезпечення життєздатності дитини, що передбачає її гармонійну адаптацію та функціонування в соціальному середовищі. Потреби початкової школи, зокрема перехід на навчання з 6 років, вимагають знаходження шляхів попередження та подолання шкільної дезадаптації молодшого школяра, як вагомого явища, що заважає своєчасній і повноцінній соціалізації дитини, формуванню її особистості. Тому нині проблема адаптації молодшого школяра до засвоєння сукупності суспільних норм і правил поведінки як запоруки успішної діяльності у процесі навчання та подальшому дорослому житті набуває актуальності.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У психолого-педагогічній літературі поняття “адаптація” має низку інтерпретацій у зв’язку з різними аспектами досліджень. Вченими розглянуто сутність і психологічні механізми адаптації (С. Артьомова, М. Будякіна, А. Русалімова та ін.), структуру та етапи адаптації (Р. Атаєв, Н. Колизаєв, Л. Шпак), засоби адаптації (Н. Агаджанян, Л. Корель, І. Мілославова, М. Шабанова).

У психологічній літературі проблема адаптації досліджувалася науковцями Ю. Александровським, Г. Баллом, Ф. Березіним, П. Кузнецовим. Виявлені особливості прояву адаптаційних процесів у різних видах діяльності (Я. Стреляу, В. Суворова), розглянуті фактори, які детермінують цей процес (І. Булах, Г. Гартманн, Н. Квінн, Д. Келлі, М. Раттер, Г. Хомич).

Явище, протилежне процесу адаптації, – дезадаптація – трактується як процес, пов’язаний із переключенням з одних умов життя й, відповідно звиканням до інших (Л. Бережнова, О. Хухлаєва). Вивчення шкільної дезадаптації було також предметом досліджень науковців С. Белічевої, Н. Вострокнутова, Н. Коновалова, Г. Кумаріної, О. Новікової, Р. Овчарової та ін.

Цілісним підходом до проблеми шкільної дезадаптації вирізняються дослідження вчених Б. Головка, В. Кагана, І. Крук, О. Осадько та інші.

Мета статті. Розкрити сутність поняття “шкільна дезадаптація” та “шкільна адаптація” та виокремити шляхи та умови попередження шкільної дезадаптації в учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу статті. Початок навчання в школі, перехід із дошкільних закладів до початкової школи вважають кризовими періодами. Такі перехідні періоди в житті й діяльності дітей створюють специфічні проблеми, які вимагають особливої уваги вчителів, батьків, шкільних психологів тощо.

В учнів початкової школи змінюється соціальне оточення, нові умови навчання й виховання висувають вищі вимоги до інтелектуального та особистісного розвитку, до рівня сформованості в дітей навчальних знань, умінь, навичок [6, 21]. Якщо навколишнє середовище ставить перед особистістю молодшого школяра такі вимоги, до яких йому важко пристосуватися, виникає загроза дезадаптації.

Як свідчать результати наукових досліджень (М. Бітянова, Г. Бреслав, Г. Бурменська, І. Коробейников, Н. Лусканова, Н. Максимова, Р. Овчарова та ін.), учні відчувають стан дезадаптації при систематичному шкільному навчанні. З цим пов'язані проблеми важковиховуваності та труднощів у навчанні (Н. Максимова, І. Коробейников); медико-біологічні (Ю. В'юнкова, Н. Коновалов, О. Кононко, В. Ларрі, М. Сілвер та ін.) і соціопатичні дисфункції, які ускладнюють процес соціальної адаптації в будь-якому віці (В. Гарбузов, О. Захаров, Л. Пономаренко, А. Співаковська, О. Хухлаєва та інші [4, 2]).

Дезадаптація – це формування неадекватних механізмів пристосування людини до умов навколишнього середовища, порушень у поведінці, конфліктних стосунків, психогенних захворювань і реакцій, підвищеного рівня тривожності, дисгармонійного розвитку особистості [6, 14].

Тому для попередження підвищеної тривожності, збудженості, нейротизмів, зниження комунікабельності, самоконтролю, втрату інтересу до навчання та почуття неповноцінності у стосунках із товаришами необхідно

допомогти учням пройти період адаптації до нових умов, пов'язаних зі змінами зовнішніх обставин і внутрішніх перетворень.

Адаптаційний процес торкається всіх рівнів організму: від молекулярного до психічної регуляції діяльності. Вчені виділяють декілька видів адаптації: психічна (психологічна) адаптація, фізіологічна адаптація, соціальна (адаптація в соціумі), соціально-психологічна адаптація.

Під адаптацією, розуміємо динамічний процес, завдяки якому рухливі системи живих організмів, незважаючи на мінливість умов, підтримують стійкість, необхідну для існування розвитку продовження роду [6, 13]. Отже, аналізуючи визначення поняття адаптація, ми виокремлюємо загальне поняття “шкільної адаптації”.

Шкільна адаптація (від лат. *Adapto* – пристосовую) – динамічний процес успішного пристосування учнів початкових класів до змінних умов навчально-виховного процесу, до шкільних вимог і порядків, нового оточення, нових умов життя. Успішна адаптація до школи – це успішне оволодіння навичками самонавчання та самовиховання.

Без повноцінної адаптації немає внутрішньої рівноваги особистості учня, впевненості у завтрашньому дні, людської поваги, навчальної творчості, тощо. Без адаптації неможлива соціалізація – щоденний процес входження учня у нові соціальні ситуації, у нові системи взаємодії з оточенням.

Правильна організація навчально – виховного процесу молодших школярів сприяє своєчасній адаптації до школи на першому році навчання і передбачає:

- дотримання режиму дня потрібного для цього віку (прогулянка, сон, рухова активність, загартовуючі процедури, тощо);
- відповідна побудова уроку з урахуванням того, що дитина здатна на активне довільне сприймання матеріалу протягом 8-9 хвилин, а потім потребує розслаблення, зміни діяльності;

- забезпечення оптимального мікроклімату навчальних приміщень (температура повітря 18 град. С, коефіцієнт природної освітленості 1,5%, вологість повітря 60 – 80%);

- створення комфортного психологічного мікроклімату, який сприяє позитивному емоційному стану дитини, тощо [3, 22].

Загальна дезадаптація особистості в її психосоціальному розумінні виражається в неможливості відповідати повністю, тобто успішно справлятися з рівнем і змістом завдань і проблемних ситуацій, які висуває соціальна ситуація розвитку. Таким чином, шкільна дезадаптація є явищем, що характеризує нездатність учня виконувати запропонований обсяг роботи і досягати бажаної якості навчальної, соціально-психологічної, поведінкової, ігрової та іншої діяльності, без здійснення якої вона не може відповідати внутрішній позиції школяра. Отже, шкільна дезадаптація є явищем, яке не дозволяє дитині зайняти позицію школяра [4, 4].

За сприятливих умов початку навчання дитини в школі в її психіці формується перше психічне новоутворення віку – внутрішня позиція школяра, що є показником успішної адаптації до умов шкільного навчання. Внутрішня позиція школяра – це сформоване загальне позитивне ставлення дитини до шкільного навчання, її готовність до виконання вимог вчителя, визнання його авторитету. Для попередження проблеми шкільної дезадаптації вчителю необхідно формувати усвідомлення нового статусу школяра, що викликає перебудову ставлень дитини до життя.

Головні умови для формування позиції школяра є тісна співпраця вчителя та батьків учнів; робота батьків по формуванню позитивного ставлення дитини до школи; демонстрація вчителем позитивного, доброзичливого ставлення до учнів; ознайомлення з правилами поведінки в школі, навчальними правами і обов'язками; методично грамотна організація вчителем навчання учнів; здійснення вчителем індивідуального підходу до учнів; стимулювання батьками навчання учнів [5, 22].

Основними умовами попередження шкільної дезадаптації є врахування вчителем зовнішніх та внутрішніх детермінант процесу адаптації до шкільного навчання. До зовнішніх умов можна віднести: відповідність умов навчання та психофізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку, позитивне ставлення вчителя до учнів, якісний контроль батьків за навчанням дитини. До внутрішніх умов відносимо: позитивна мотивація до навчання, високий рівень інтелектуальної готовності, сформованість вольової готовності до шкільного навчання, рівня соціальної готовності.

Для попередження виникнення шкільної дезадаптації виокремлюємо основні умови, за яких процес проходження шкільної адаптації учнів початкових класів буде успішним:

1. Доцільні методи виховання у сім'ї (унікати авторитарних методів виховання у сім'ї).
2. Адекватне усвідомлення свого статусу в класі (оптимістична самооцінка).
3. Відсутність конфліктних ситуацій в сім'ї (створення психологічно-комфортного "виховного" середовища в сім'ї на засадах довірливої, толерантної міжособистісної взаємодії батьків й учня).
4. Відсутність у сім'ї конфліктів через алкоголізм.
5. Високий рівень освіченості батьків.
6. Функціональна готовність до навчання в школі, шкільна готовність до навчання (система показників фізичного, мотиваційного, інтелектуально-пізнавального, емоційно-вольового, особистісного розвитку, що забезпечать успішність навчання у школі).
7. Повна сім'я.
8. Задоволення від спілкування з дорослими.
9. Позитивне ставлення вихователя до дітей.
10. Позитивне ставлення учителя першого класу до учнів [3, 74].

Початкова школа – найвідповідальніший період у житті людини. Саме тут закладається те, що розвиватиметься і закріплюватиметься з віком. Тому

особливо значущим на життєвому шляху будь-якої людини є вчитель початкових класів. Вирішення важливих завдань освіти дитини, становлення її особистості значною мірою залежить від професійної майстерності першого вчителя, його ерудиції, доброти, любові до дітей.

Тому, проблема попередження шкільної дезадаптації учнів до шкільного життя насамперед залежить від вчителя початкових класів, від його обізнаності та високого рівня знань з даної проблеми, від систематичності та послідовності спостереження та аналізу адаптації чи дезадаптації кожного учня класу.

Висновки. Отже, здійснений у статті аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що для попередження шкільної дезадаптації молодших школярів, вчитель повинен правильно організувати навчально – виховний процес, формувати внутрішню позицію школяра яка базується на психічній (психологічній) адаптації, фізіологічній адаптації, адаптації в соціумі та соціально-психологічній адаптації.

Навчання в початковій школі вже з перших днів потребує від учнів певної працездатності, зосередженості, уваги, пам'яті, вольових зусиль, вміння входити в контакт з учителями й однокласниками. Разом із тим систематичні навчальні заняття в школі, різке зменшення рухової активності, значне статичне напруження, нові обов'язки та вимоги дисципліни – велике навантаження для дитячого організму цього віку. Тому для попередження дезадаптації учнів початкових класів вчитель повинен активно співпрацювати з учнями, залучати шкільного психолога та батьків учнів.

Література

1. Андрощенко Т. Ю., Карабелова Н. В. Корекція психологічного розвитку школьника на начальном етапе обучения / Т. Ю. Андрощенко, Н. В. Карабелова // Вопросы психологии. – М, 2003. – №1 – С. 57-58.
2. Бондар М. С. Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості / М. С. Бондар // Сучасна школа України (вкладка). – 2011. – № 6. – С. 1 – 72.

3. Проскура О. В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: навч. посібн. для студ. пед ф-тів / О. В. Проскура. – К. : Освіта, 1998. – С. 11 – 76.

4. Проскурняк О. І. Соціально-психологічна адаптація учнів молодших класів допоміжної школи-інтернату: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 19.00.07 «Спеціальна психологія» / О. І. Проскурняк. – К., 2004. – С. 1 – 9.

5. Северина С. М. Успішна адаптація як умова гармонійного розвитку особистості / С. М. Северина // Психолог. – 2008. – № 40. – С. 21 – 24.

6. Шкільова Г. М. Система завдань як умова забезпечення успішності процесу адаптації молодшого школяра до вимог навчального процесу / Г. М. Шкільова // Вісник держ. ун-ту ім. Франка. – Житомир, 2011. – Вип. 58. – С. 13 – 16.

***Аннотація.** В статті розглядаються поняття школьної дезадаптації і школьної адаптації до навчання, основні шляхи і умови запобігання дезадаптації учнів початкової школи.*

***Ключеві слова:** адаптація, школьна адаптація, школьна дезадаптація, учні початкової школи, внутрішня позиція школяра.*

***Summary.** The article discusses the concepts of essence of school exclusion and school adaptation to learning basic ways and prevention of exclusion pupils primary school.*

***Key words:** adaptation, school adaptation, school exclusion, pupils of primary school, pupils internal position.*

Дар'я Гамідова

Науковий керівник:

Дубовик Світлана Григоріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

Тема магістерського дослідження: “Формування культури етикетного спілкування майбутніх учителів початкової школи засобами мовленнєвих ситуацій”.

Об'єкт дослідження: процес формування в майбутніх учителів початкової школи культури етикетного спілкування.

Предмет дослідження: методика застосування мовленнєвих ситуацій як засобу формування культури етикетного спілкування майбутніх учителів початкової школи.

Наукові інтереси: комунікативна підготовка майбутніх педагогів, формування в майбутніх вчителів культури мовлення і культури спілкування, формування культури етикетного спілкування педагогів.

УДК 378:373.3

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЕТИКЕТНОГО СПІЛКУВАННЯ

Анотація. У статті розглядаються питання щодо формування комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи і її важливого складника – культури етикетного спілкування.

Ключові слова: культура спілкування, мовленнєвий етикет, культура етикетного спілкування, формування культури етикетного спілкування майбутніх учителів початкової школи.

Постановка проблеми. Зростаюча увага до питань мовної комунікації та принципів моделювання комунікативного акту є однією з важливих особливостей сучасного мовознавства. У колі цієї загальної проблематики досить важливим є також вивчення мовленнєвого етикету — правил мовленнєвої поведінки. Коли людина знає і виконує норми етикету, зокрема мовленнєвого, сприймає їх як систему морально-естетичних цінностей, вони перетворюються в її ціннісні моральні якості. Вихована, тактовна, доброзичлива людина, яка знає, як поводитись у тій чи іншій ситуації, має почуття власної гідності, сформовану комунікативну впевненість, викликає позитивні емоції і, сприяє досягненню психологічного і морального комфорту під час спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розв’язання проблем формування культури етикетного спілкування зробили такі вчені, як Б. Д. Антоненко-Давидович, Н. Д. Бабич, М. П. Білоус, О. В. Бобир, С. К. Богдан, Л. С. Виготський, Д. І. Ганич, В. М. Головін, О. В. Голубкова, В. Є. Гольдін, О. М. Горошкіна, Т. Б. Гриценко, С. Г. Дубовик, І. О. Зимняя, В. В. Іванишин, Ю. О. Карпенко, О. М. Корніяка, М. П. Кочерган, О. М. Леонтъєв, Ю. О. Маслов, В. Я. Мельничайко, О. М. Миронюк, А. К. Михальська, М. І. Пентилюк, Н. П. Плющ, Я. В. Радевич-Винницький, В. М. Русанівський, М. Г. Стельмахович, І. М. Томан, Д. Ужченко, Д. В. Ужченко, Н. І. Формановська та інші. Науковці розглядають процес формування якостей всебічно розвиненої особистості, що дає їй змогу сприймати природні і соціальні реалії життєвих ситуацій під час спілкування, зокрема етикетного, виражати власні думки в мовленнєвій діяльності, підпорядковуючи все це загальнолюдським ідеалам моралі та етикету спілкування.

Мета статті – розкриття сутності і зміст понять: культура етикетного спілкування майбутнього учителя початкової школи, мовленнєвий етикет, подати аналіз стану досліджуваної проблеми у науковій літературі та практиці.

Виклад основного матеріалу. За змістом своєї професійної діяльності майбутній учитель, зокрема початкової школи, має володіти сукупністю таких універсальних якостей, як педагогічна компетентність, соціально-економічна компетентність, високий рівень професійної і загальної культури, а також комунікативна компетентність.

Остання передбачає розвинене літературне усне й писемне мовлення; знання іноземних мов, володіння сучасними інформаційними технологіями, ефективними методами і прийомами міжособистісного спілкування, культурою етикетного спілкування.

Взагалі, культурні процеси і явища відрізняються складністю і багатоплановістю. Тому в сучасній науці нараховується кілька визначень культури. Деякі з них широко відомі: культура – це сукупність досягнень людства; це все багатство матеріальних і духовних цінностей; це інтегральний образ, що об'єднує науку, освіту, літературу, мистецтво, мораль.

У всі часи актуальною була проблема формування культури спілкування. Безпосередньо спілкування вважається особливим видом комунікативної діяльності. За В. О. Винославською, спілкування є “складний, багатоплановий процес встановлення й розвитку контактів між людьми, що породжується потребою спільної діяльності і який містить у собі обмін інформацією, вироблення однієї стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини” [2, с. 49].

Акт спілкування аналізується та оцінюється за наступними компонентами: «адресант – суб'єкт спілкування; адресат – кому спрямоване повідомлення; повідомлення – зміст передачі повідомлення; код – засоби передачі повідомлення; результат – чого досягнуто в кінці спілкування» [10, с. 297].

Зазначимо, що саме результат спілкування, як один із його компонентів, дає змогу показати рівень ефективності спілкування, адже, як нам відомо, успіхи людини в житті, її взаємини з іншими членами суспільства залежать від уміння спілкуватися. Щоб досягти успіху в спілкуванні, потрібно добре володіти мовленням. Мовлення – це спілкування людей між собою за допомогою мови, тобто процес реалізації мовної діяльності.

Мовець використовує засоби мови для передання певного змісту, який охоплює, крім думок, емоції та почуття. Отже, мова й мовлення взаємопов'язані. Мовлення неможливе без мови, а мова створена для того, щоб здійснювати процес мовлення. Розвиток і збагачення мовлення відбувається у процесі мовленнєвої діяльності, яка «передбачає спілкування зі співробітниками, родичами, знайомими, приятелями, оскільки саме тоді і виробляються вміння і навички спілкування» [11, с. 14].

Власне культуру спілкування визначають як суму набутих людиною знань, умінь і навичок спілкування, які створені, прийняті та реалізуються в конкретному суспільстві на певному етапі його розвитку.

Оскільки головна особливість спілкування як процесу – взаємодія, то, спілкуючись, індивіди повинні враховувати соціальні звичаї, традиції, норми, правила, що існують у суспільстві. Така необхідність нормативного регулювання продиктована потребою забезпечення цілісності суспільства і стійкості його спілкування. Тому життя будь-якого суспільства неможливе без дотримання норм і правил, які регулюють нашу діяльність, і, які так чи інакше пов'язані з процесом формування особистості, її значення у соціумі.

Культура спілкування поміж людьми ґрунтується на дотриманні загальних правил поведінки, відомих під словом “етикет”. Етикет є «сукупністю правил поведінки, що регулюють зовнішні прояви людських взаємин (поводження з оточуючими, форми звертань і привітань, поведінки в громадських місцях, манери і одяг» [8, с. 20].

На основі визначених понять *культури, спілкування, культури спілкування та етикету*, доцільно розкрити сутність поняття *культура етикетного спілкування*. Культура етикетного спілкування – це дотримання існуючих вимог стосовно вживання мови у мовленнєвій діяльності; це дисципліна своєї мовленнєвої поведінки.. Наприклад, майбутньому вчителю початкової школи неприпустимо допускати помилки у власному мовленні, адже він є мовною особистістю і комунікативним лідером, сказане ним не тільки запам'ятовується, але й багаторазово відтворюється учнями.

Культура етикетного спілкування майбутнього учителя початкової школи є не тільки одним із найважливіших показників його духовного багатства і культури мислення, але й одночасно є могутнім засобом формування його особистості, соціалізації в суспільстві. Отже, етикет регулює нашу поведінку відповідно до соціальних вимог, а мовленнєвий етикет, як його підсистема, регулює правила мовленнєвої поведінки під час спілкування.

Вміння володіти правилами мовленнєвого етикету є важливим показником рівня володіння культурою етикетного спілкування. Під час педагогічного спілкування етикет відіграє дуже важливу роль, тому що мовлення вчителя – «це не тільки головне знаряддя професійної діяльності, але і зразок, свідомо чи несвідомо засвоєваний, завжди в тій чи іншій мірі відтворений учнями, а значить, неминуче поширюється» [6, с. 3].

Поняття “мовленнєвий етикет” має чимало визначень. Н. І. Формановська розуміє під мовленнєвим етикетом “систему стійких формул спілкування, рекомендованих суспільством для встановлення мовленнєвого контакту співрозмовників, підтримання спілкування у виразній тональності відповідно до їх соціальних ролей і рольових позицій відносно один одного в офіційних і неофіційних обставинах” [9, с. 55]. За А. Н. Васильєвою мовленнєвий етикет – це “вміння грамотно, ясно й красиво висловлювати свої думки, не вдаючись до вульгарних виразів” [1, с. 21].

Мовленнєвий етикет, наголошує М. П. Кочерган, характеризується “яскравою національною специфікою, пов’язаною з неповторною мовленнєвою поведінкою, звичаями, ритуалами, невербальною комунікацією” [5, с. 163].

Отже, мовленнєвий етикет відображає правила мовленнєвої поведінки. Типовими ж порушеннями мовленнєвого етикету майбутніх учителів початкової школи є: використання мовних одиниць зі зниженим стилістичним забарвленням; зловживання словами, що негативно впливають на емоційний стан; помилки в застосуванні привітань, звернень, подяк.

Майбутній учитель початкової школи має розуміти необхідність стежити за тим, щоб встановити контакт доброзичливого і довірливого спілкування, створити атмосферу тепла і поваги, що допоможе дати учням почуття “соціальної захищеності” [7, с. 130], яке, як стверджують психологи, необхідно для нормального життя в суспільстві. Навіть дорослі нарікають: «Якщо ж ми не сподіваємося на допомогу інших людей, їх підтримку, доброзичливість, ми відчуваємо важкі і болісні переживання» [7, с. 132].

Взаємоповага, встановлення контакту довірливого спілкування – це те, без чого неможливе повноцінне спілкування взагалі і педагогічне спілкування зокрема. Особливо це актуально у зв'язку з тим, що основним результатом освіти має стати виховання самостійної, ініціативної особистості, що володіє навичками співпраці та мовної діяльності. Вчитель, який не виконує правила мовленнєвого етикету, не зможе виконати це завдання. Самоповага, самооцінка, вміння слухати і чути співрозмовника, здатність взяти на себе відповідальність за свої слова і вчинки – це саме те, чого можна навчити тільки власним прикладом.

На сучасному етапі майбутній учитель початкової школи повинен не просто дати дитині готові знання, а навчити його самостійно добувати їх. І завдання вчителя - створити необхідні психологічні умови для самореалізації учнів. А це передбачає насамперед ввічливе поводження з учнями. Чому саме “ввічливість”? Значення цього слова пов'язується з формою “у вічі”: тобто ввічливий – той, хто дивиться у вічі. Ввічливість у спілкуванні виявляється у визнанні гідності співрозмовника, його цінності як особистості, у прагненні уникати образ і конфліктних ситуацій. Це можна пояснити тим, що з давніх часів первинною функцією багатьох етикетних знаків виступала демонстрація індивідом таких якостей як миролюбності, відсутності ворожості. Отже, спілкуючись, співрозмовники дивились у вічі один одному. Згодом прикметник “увічливий” переосмислився і набув іншого значення: той, який дотримується правил пристойності, виявляє люб'язність і уважність. Оскільки ввічливість може мати різні відтінки, різну

міру вияву, то українська мова послуговується спеціальними словами на позначення цього поняття: вихований, тактовний, коректний, делікатний, чемний, уважний, привітний, шанобливий, люб'язний і т. п.

Різка критика марна і небезпечна, тому що «змушує людину оборонятися, зачіпає його почуття власної значущості і викликає у людини образу» [4, с. 35]. Отже, порушується контакт доброзичливого спілкування і складно в цій ситуації говорити про високий рівень ефективності навчання учнів початкової школи.

Дотримання правил мовленнєвого етикету з боку майбутнього вчителя початкової школи має важливе місце не лише в межах навчального процесу, а й поза його межами, адже включає в себе спілкування професійного характеру з працівниками адміністрації навчального закладу, колегами по роботі і батьками учнів. Дотримання правил мовленнєвої поведінки припускає шанобливе ставлення до співрозмовника відповідно до його віку, статі і соціального становища.

Висновки. Майбутнім учителям початкової школи, які є представниками “мовної професії”, дуже важливо знати і дотримуватися правил мовленнєвого етикету, культури етикетного спілкування. Можна з упевненістю сказати, що вчителі, що володіють високим рівнем комунікативно-мовленнєвої компетенції, зокрема культурою етикетного спілкування, матимуть більше шансів бути професійно успішними фахівцями.

Література

1. Васильєва А.Н. Основы культуры речи / А. Н. Васильєва. – М., 1990. – 248 с.
2. Винославська О. В. Психологія : навч. посібник / О. В. Винославська. – К. : “ІНККОС”, 2005. – 175 с.

3. Жураковский В., Приходько В, Федоров И. Вузовский преподаватель сегодня и завтра / В. Жураковский, В. Приходько, И. Федоров – Ростов-на-Дону, 2000. — № 3. — 160 с.
4. Карнеги Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей / Д. Карнеги. – СПб, 1998. — 768 с.
5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : Підручник / М. П. Кочерган – К. : Видавничий центр «Академія», 2003. – 464 с.
6. Михальская А.К. Педагогическая риторика / А. К. Михальская – М., 1998. — 431 с.
7. Прихожан А. А. Хочу, чтоб меня понимали // Популярная психология. Хрестоматия / А. А. Прихожан. – М., 1990. — 289 с.
8. Словарь по этике / Под ред.. А. А. Гусейнова, И. С. Кона. – Изд. 6-е. – М., 1989. – 290 с.
9. Формановская Н. И. Речевой этикет // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева / Н. И. Формановская – М. : Сов. энцикл., 1990. – 687 с.

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы, связанные с формированием коммуникативной культуры будущих учителей начальной школы и ее важной составляющей – культуры этикетного общения.*

***Ключевые слова:** культура общения, речевой этикет, культура этикетного общения, формирования культуры этикетного общения будущих учителей начальной школы.*

***Summary.** The article describes the culture of etiquette communication of primary school teachers, might the nature and content of speech etiquette as rules of behavior communication.*

***Keywords:** culture, communication, culture of communication, etiquette, culture of etiquette communication, speech etiquette, formation of culture of etiquette communication, primary school teacher.*

Катерина Замишляк

Науковий керівник:

Науменко Віра Орестівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент, професор кафедри

Тема магістерського дослідження: "Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до виховання гуманності учнів засобами оповідання".

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження: зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до виховання гуманності учнів засобами оповідання.

Наукові інтереси: підготовка майбутнього вчителя початкових класів до виховання гуманності учнів.

УДК 378.377.8:373.3

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ ДО ВИХОВАННЯ ГУМАННОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ
ОПОВІДАННЯ**

Анотація. У статті розглянуто різноманітні підходи до визначення поняття професійної підготовки вчителя, сутності гуманності, її структурних компонентів.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, вчитель початкової школи, гуманність, компоненти гуманності, виховання гуманності.

Постановка проблеми. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні зазначено, що освіта повинна носити гуманістичний характер, а організація виховання має базуватися на засадах людяності, визнанні цінностей людської особистості, її права на вільний розвиток та реалізацію своїх здібностей. Тому перед сучасним вчителем стоїть завдання – виховати різнобічно та гармонійно розвинену, національно свідому, високоосвічену, життєво компетентну, творчу особистість, яка здатна та прагне до саморозвитку і самовдосконалення [4, 9, 10].

На сучасному етапі розвитку суспільства та освіти вчителі початкової школи відчують суттєві труднощі у вихованні гуманних цінностей та гуманних якостей особистості учня. Доведено, що виховання художнім словом є ефективним, оскільки різноманітні літературні твори постають джерелом знань та засобом формування в учнів загальнолюдських цінностей, моральних ідеалів та виховання гуманності загалом. Метою нової програми «Літературне читання» є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності та ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова. Згідно програми в коло читання учнів входять твори про дітей, їхні стосунки, взаємини в сім'ї, у школі; твори, у яких утверджуються добро, людяність, працелюбність, честь, дружба та інші гуманні цінності та якості [7]. Ефективність виконання поставлених завдань повною мірою залежить рівня професійної підготовки вчителя, його готовності до виховання гуманності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти проблеми професійної підготовки вчителя висвітлені у багатьох дослідженнях психологів та педагогів. Питанням щодо змісту педагогічної освіти присвячені роботи А. Алексюка, С. Гончаренка, І. Зязюна, І. Підласого, та інших; проблема вдосконалення технологій навчання

майбутніх учителів розкрита у дослідженнях В. Бондаря, О. Мороза, О. Пехоти, О. Савченко.

Різноманітні аспекти формування особистості педагога та питання вдосконалення підготовки студентів педагогічного навчального закладу відображені у наукових працях О. Абдуліної, І. Глазкової, Н. Кузьміної, В. Кузя, О. Мороза, Н. Половникової, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Г. Троцько, Н. Хміль, О. Щербакова та інших.

Важливі аспекти проблеми виховання гуманності відображені у працях класиків педагогічної думки: загальнотеоретичні засади гуманізації навчально-виховного процесу викладені у працях Ш. Амонашвілі, Г. Балла, І. Беха, С. Гончаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших.

Психологічні аспекти виховання гуманності як учнів, так і педагогів розкриті у працях І. Беха, О. Бондаревської, Н. Ганнусенко, В. Киричок, І. Костюка, К. Чорної. Гуманістичні основи діяльності вчителя початкової школи висвітлено у роботах Н. Бібік, В. Денисенко, С. Єрмакової, О. Савченко, О. В. Сухомлинської, Л. Хомич, Л. Хоружи. Проблема формування гуманістичних цінностей особистості вчителя розглядалась у працях І. Беха, А. Сущенко, М. Ткаченко та інших.

Мета статті. Проаналізувати сутність понять “професійна підготовка”, “гуманність”, визначити компоненти гуманності, охарактеризувати особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до виховання гуманності засобами оповідання.

Виклад основного матеріалу статті. У педагогічній енциклопедії термін “професійна підготовка” визначається як “сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь” [12, с. 573].

За словами Н. Ігнатенко, професійна підготовка майбутніх учителів - це “сукупність психологічних і моральних якостей особистості, обсяг знань,

умінь і навичок, оволодіння якими дає можливість фахівцям забезпечувати навчання дітей відповідно до вимог Державного стандарту...” [6, с. 46].

У процес підготовки майбутнього вчителя можна виокремити такі компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення) [2, 35-37]. У сучасних умовах реформування освіти змінюється статус вчителя, його освітні функції, тому зростають вимоги до професійної компетентності майбутніх вчителів. Як зазначає академік І. Зязюн, “головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного орієнтованого вибору і індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями” [5, с. 16].

У контексті даного дослідження професійну підготовку майбутнього вчителя початкової школи до виховання гуманності учнів можна визначити як оволодіння студентами знаннями про сутність понять “гуманність”, “виховання гуманності”; про компоненти гуманності, її структуру; про різноманітні прийоми, форми та засоби виховання гуманності учнів та формування у студентів практичних умінь для ефективного здійснення виховання гуманності учнів початкової школи.

У педагогічній, психологічній теорії та виховній практиці існують різні підходи до визначення поняття гуманності. Тривалий час гуманність розглядалася як принцип світогляду, основою якого є віра в необмежені можливості особистості. З точки зору психології, гуманність визначається як “обумовлена моральними нормами і цінностями система установок особистості на соціальні об’єкти (людину, групу), яка представлена у свідомості переживаннями жалю й співраді ... реалізується у спілкуванні й діяльності в аспектах сприяння, співучасті, допомоги” [13, с. 75].

На думку психолога Р. Немова, “гуманність – це інтегральна характеристика особи, що включає комплекс її властивостей, що виражають

відношення людини до людини. Як якість особи гуманність формується в процесі взаємин з іншими людьми: уважності і доброзичливості; умінь зрозуміти іншу людину; у здібності до співчуття, співпереживання; терпимості до чужих думок, віруванням, поведінці; у готовності прийти на допомогу іншій людині” [11, с. 104]. Академік, І. Бех зазначив, що гуманність – це надхарактеристика особистості, яка акумулює комплекс якостей, що характеризують ціннісне ставлення людини до людини (ставлення до неї як до найвищої цінності, як до мети, а не засобу), повага її прав і свобод [1, 7].

У дослідженнях І. Глазкової гуманність визначається як складне утворення, яке ґрунтується на єдності чуттєвого, свідомого й діяльного. Це цілісна система елементів, яка поєднує в собі “культуру гуманного мислення”, “культуру почуттів” та “культуру поведінки”. Кожний структурний елемент має свої показники та способи вираження. З’ясовано, що показниками “культури почуттів” є щирість, чуйність, піклування, доброта, милість, довіра, милосердя, співчуття, благодійність, вдячність, любов, а основними показниками “культури поведінки” є – повага, делікатність, тактовність, терпимість, самокритичність, толерантність, ввічливість, справедливість [3, 6].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення структурних компонентів гуманності. Кандидат педагогічних наук, І. Тадеєва, виділяє такі основні структурні компоненти гуманної сфери, як «емоційний, інтелектуальний, операційний та мотиваційний» [15, с. 212]. Дослідниця О. Столяренко виділила наступні компоненти: пізнавально-когнітивний (моральні знання і переконання); емоційно-вольовий або регулятивний (потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, емоційні стани, почуття і переживання, моральна свідомість); практично-діяльнісний (конкретні вчинки і прояви гуманної поведінки) [14, 5].

Виховання гуманності (за І. Глазковою) – “це цілеспрямований процес впливу на особистість з метою формування в неї гуманних цінностей та

якостей. Сформовані гуманістичні почуття і переконання викликають бажання здійснювати гуманні вчинки” [3, с. 45]. Оскільки, виховання гуманності – це процес засвоєння гуманного суспільного досвіду, то цілеспрямована та систематична робота вчителя та учнів початкової школи над літературними творами, аналіз оповідань гуманістичної спрямованості сприятиме активному формуванню в учнів гуманних цінностей та якостей.

Для забезпечення ефективності такого навчально-виховного процесу необхідний високий рівень професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Готовність майбутнього вчителя до виховання гуманності включає:

- накопичення теоретичних знань про суть, форми і методи виховання гуманності учнів;
- виділення провідних ідей змісту навчального матеріалу, на основі яких формуються не тільки знання, а й погляди, переконання, ідеали, ціннісні орієнтири, розуміння значення виховання гуманності учнів;
- формування особистісних якостей, у тому числі рис характеру, підвищення мотивації, розуміння значущості умінь виховання гуманності учнів;
- здатність до самоосвіти, саморозвитку самопізнання своєї індивідуальності, творчого потенціалу;
- накопичення теоретичних знань про суть, види, структурні та художні особливості оповідання (невеликий за обсягом епічний жанр художньої літератури; характерна одноподійність – опис однієї події з життя героя; наявність героя-оповідача тощо), тематику дитячих оповідань;
- знання методики читання творів різних жанрів;
- набуття практичних навичок та вмінь аналізувати оповідання, визначати його моральні цінності.

Висновки. Отже, здійснений аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що основою успішного виховання гуманності учнів є

необхідність професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до виховання гуманності засобами оповідання.

Така підготовка здійснюється на теоретичному та практичному рівнях. У процесі підготовки студенти оволодівають знаннями про сутність понять “гуманність”, “виховання гуманності”; про компоненти гуманності, її структуру; про різноманітні прийоми, форми та засоби виховання гуманності учнів та ефективно застосовують їх на практиці.

Література

1. Бех І. Д., Ганнусенко Н. Ї., Чорна К. І. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів. До факультативного курсу “Основи гуманістичної моралі” / І. Бех // Шкільний світ. – 2005. – № 45.
2. Володько В. М. Основні компоненти загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя // Проблеми сучасної педагогічної освіти: Зб.ст. / Крим. держ. гуманіт. ін-т. – К., 2001. – Вип. 3. – 4 – С. 25 – 42.
3. Глазкова І. Я. Гуманність : структура, засоби формування // Проблеми сучасного мистецтва і культури / І. Глазкова // Науковий світ. – 2002. – С. 41– 47.
4. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>
5. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи // Педагогічна майстерність : проблеми, пошуки, перспективи : Монографія. – К. – Глухів : РВВ ГДПУ , 2005 . – С. 10 - 18.
6. Ігнатенко Н. Компетентнісно-орієнтований підхід у системі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи / Н. Ігнатенко // Рідна школа. – 2008. – №10. – С. 46–48.
7. Літературне читання. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2–4 класи [Текст] // Навчальні програми для загальноосвітніх

навчальних закладів із навчанням українською мовою. – К. : Вид. дім “Освіта”, 2012. – С. 71–95.

8. Науменко В. О. Важливі аспекти методики читання при підготовці вчителя до уроку (частина 1) [Електронний ресурс] / В. О. Науменко. – Режим доступу до статті : http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/ridna_mowa_uk/index.php?page=rm30_05

9. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002/>

10. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/document/fpart68/idx68425.htm>

Аннотация. *В статье рассмотрены различные подходы к определению понятия профессиональной подготовки учителя, сущности гуманности, ее структурных компонентов. Охарактеризованы особенности профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы к воспитанию гуманности средствами рассказа.*

Ключевые слова: *профессиональная подготовка учителя, учитель начальной школы, гуманность, компоненты гуманности, воспитание гуманности.*

Summary. *The different approaches to the definition of the concepts of teachers training, the nature of humanity and its structural components are considered in the article. The features of preparing future elementary school teacher to educate humanity through stories are defined.*

Keywords: *teacher training, primary school teachers, humanity, humanity components, bringing humanity.*

Катерина Колот

Науковий керівник:

Науменко Віра Орестівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент, професор кафедри

Тема магістерського дослідження: "Формування в майбутніх учителів початкової школи знань про логічні і лінгвістичні особливості тексту-міркування".

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Предмет дослідження: зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до написання учнями текстів-міркувань.

Наукові інтереси: підготовка майбутнього вчителя початкових класів до написання тексту-міркування на основі прочитаної казки.

УДК 378.377.8

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО НАПИСАННЯ ТЕКСТУ-МІРКУВАННЯ

***Анотація.** У статті визначається структура тексту-міркування, розкриваються особливості підготовки вчителя початкової школи до навчання учнів створювати тексти-міркування.*

***Ключові слова:** підготовка майбутнього вчителя, міркування, текст-міркування, структура тексту-міркування, лінгвістична композиція міркування.*

Постановка проблеми. З огляду на складні завдання, що сьогодні покликана вирішувати система освіти України, значно зростає потреба в якісно підготовлених педагогічних кадрах. Головну увагу зосереджено на підготовці нового покоління педагогів, підвищенні їхньої загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу, рівня, який відповідає їх ролі в суспільстві.

Особливо важливо, коли йдеться про професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів початкових класів, оскільки функції педагогічної діяльності вчителя початкових класів відображають як загальне призначення вчителя, так і те особливе соціальне замовлення, обумовлене специфікою сучасної початкової школи та вимогами до неї.

Посилення комунікативно-мовленнєвого компонента в літературному читанні вимагає уваги до формування в учителів початкових класів готовності до навчання учнів створювати власні висловлювання за прочитаним. “При цьому діти не копіюють текст-зразок, а використовують для побудови власних висловлювань засоби, аналогічні тим, з якими ознайомилися на уроках читання” [2, с.72].

Аналіз наукових досліджень і публікацій. На сучасному етапі у низці досліджень розглядаються окремі аспекти загальної і професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Вища педагогічна освіта є одним із основних факторів формування професійної зрілості вчителя, бо суттєво впливає на інноваційну спрямованість педагогічної діяльності, без якої неможливо досягти високого рівня професіоналізму. Саме вищий педагогічний заклад покликаний розробляти нові методики й технології навчання та виховання, що мають допомогти вчителеві загальноосвітньої школи досягти високого рівня викладання, якості знань учнів, сприяти його професійному зростанню.

На думку О. Савченко, “ядром професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є її зміст, який має забезпечити випереджувальну підготовку спеціаліста” [6, с.1].

Розкриємо сутність поняття “професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи”. У педагогічному словнику знаходимо визначення, що “підготовка – це сукупність знань, умінь, навичок оволодіння якими дає змогу бути спеціалістом у певній галузі” [1, с.145].

У педагогічній енциклопедії поняття “професійна підготовка” трактується як “сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь”.

На думку Лігоцького А. О., “професійна підготовка фахівців — це складна психолого-педагогічна система із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічного для даного фаху знаннями, вміннями та навичками” [3, с.18].

Отже, професійна підготовка вчителя — це складний та багатогранний (ціленаправлений) процес оволодіння професійними знаннями, навичками та вмінням використовувати їх у практичній діяльності. А зміст її включає поглиблене засвоєння наукових основ і технології обраного виду праці, розвиток спеціальних практичних навичок і умінь, формування особистісних якостей, важливих для роботи у певній сфері людської діяльності.

Професійна підготовка має свою структуру: мотиваційно-цільовий, змістовий, операційний і результативно-оцінювальний компоненти. Аспекти фахової підготовки українського педагога у відповідності до державного стандарту окреслено у роботах Н.Ничкало, З.Палюх, Л.Пуховської, Ю.Стиркіної, Л.Хомич, О.Шевнюк.

Професійному становленню і розвитку особистості вчителя сприяє використання літературних творів як джерел стимулювання уяви, фантазії, прогностичних і професійно-методичних умінь студентів.

В останні роки проведено ряд досліджень (С.Бакуліної, Р.Белашової, М.Вашуленка, М.Волочай, О.Дем'янчука, Д.Ольшанського, О.Савченко), які

стосуються окремих аспектів і перспектив використання художньої літератури у навчально-виховному процесі. Проблема використання дитячої книжки у процесі навчання молодших школярів висвітлювалась у працях українських науковців: Т.Алієвої, Н.Бібік, Н.Миропольської, Г.Ткачук, А.Щербо, Т.Яблонської.

Питань, що стосуються особливостей застосування художньої літератури, торкалися у роботах класики світової педагогічної думки (С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський), зарубіжні (О. Леонт'єв, А. Маслоу, Л. Найтс, С. Рубінштейн) та вітчизняні педагоги і психологи (В.Волочай, Б.Козярський, В.Моляко, Н.Химич, Г.Шевченко, Т.Шевчук). Теоретичні праці А.Алексюка, І.Зязюна, М.Лещенко, Л.Масол, А.Мелік-Пашаєва, О.Рудницької, С.Шаргородської, Б.Юсова доводять необхідність інтегрування мови з мистецтвом і здійснення естетичного підходу до системи професійної підготовки вчителя початкових класів.

Роботи В.Мірошніченко, Н.Сидорчук, Г.Тарасенко, Л.Хоменко висвітлюють питання розвитку творчого потенціалу майбутнього педагога в процесі професійної підготовки.

Варто відзначити, що, незважаючи на наявність наукових робіт про використання художньої літератури у навчально-виховному процесі, не всі аспекти цієї проблеми є достатньо вивченими. Підготовка вчителів до використання казки з метою формування умінь будувати тексти-міркування в початковій школі не була предметом спеціального наукового дослідження.

Мета статті: проаналізувати особливості професійної підготовки вчителя початкової школи до створення текстів-міркувань, зокрема, оволодіння ними знаннями про особливості таких текстів.

Виклад основного матеріалу статті. За визначенням філософів (І.Алексюк, В.Асмус, В.Брюшинкін, І.Дуцяк та ін.), міркування є логічною категорією, що реалізується у формі понять, суджень, умовиводів. Результатом міркування є певна правильна думка, що досягається за умов дотримання формально-логічних законів та правил утворення причинно-наслідкових

зв'язків та відношень. Важливу роль у процесі побудови міркування відіграють його структурні компоненти: теза, аргументи й умовиводи.

Міркуванням у методиці прийнято вважати таке зв'язне висловлювання, в якому для доведення якогось твердження використовуються судження, приклади, зіставлення, що приводять до нових суджень-висновків.

На думку С.У. Гончаренка “міркування – це ланцюг умовиводів, викладених у логічно-послідовній формі, а також послідовний ряд суджень щодо якогось питання, де з попередніх суджень неодмінно випливають наступні, внаслідок чого формулюється відповідь на поставлене запитання.” [1, с.212].

За твердженням М. Я. Плющ, “роздум являє собою форму передачі інформації, що спирається на об'єктивно причинові відношення і на власні міркування та висновки.” [4, с.10].

Мовознавці (І.Білодід, І.Вихованець, В.Русанівський, М.Жовтобрюх та ін.) до основних лінгвістичних ознак міркування відносять синтаксичну зв'язність (логіка розгортання висловлювання, комунікативне спрямування, дотримання структурних компонентів, використання мовних засобів зв'язку причиново-наслідкового значення) і смислово цілісність (єдність теми, змісту й основної думки). Лінгвістична композиція міркування співвідноситься із структурою, визначеною в логіці: зачин (теза), основна частина (аргументи, доведення), кінцівка (умовивід).

Висновки. Таким чином, здійснений аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що основою успішної професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи є формування знань про логічні та лінгвістичні ознаки тексту-міркування, психолого-педагогічні особливості розвитку мовленнєвих та розумових якостей особистості, а також оволодіння методикою навчання учнів створювати тексти-міркування на уроках читання на основі прочитаного.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
2. Літературне читання (2-4 класи) / Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта». – С.72.
3. Лігоцький А. О. Система різнорівневої підготовки фахівців в Україні (теоретико-методологічний аспект): Автореф. дис. доктора пед. наук / – К., 1997. – 19 с.
4. Плющ М.Я., Грипас Н.Я. Робота над текстом в початкових класах / М. Я. Плющ, Н. Я. Грипас // Посібник для вчителів. – К. : Рад. шк., 1986. – 168 с.
5. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів // Початкова школа. – 2001. – № 7. – С. 1–4.

***Аннотація.** В статті розкриваються особливості підготовки учителя молодших класів; вивчаються сутність і зміст поняття «текст-роздум». Мета статті: проаналізувати, порівняти і узагальнити особливості підготовки учителя молодших класів до створення тексту-роздуму.*

***Ключові слова:** професійна підготовка майбутніх учителів молодших класів, написання тексту-роздуму, лінгвістична композиція роздуму.*

***Summary.** The article describes the features of training primary school teacher, might the nature and content of the concept of "text reasoning." Purpose of the paper: to analyze, compare and summarize the features of training primary school teachers to create text-reflections.*

***Keywords:** training future teachers, training of future primary school and the writing-thinking, linguistic composition thinking.*

Олена Москалець

Науковий керівник:

Дубовик Світлана Григоріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

Тема магістерського дослідження: “Формування комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи засобами мовленнєвих вправ”.

Об’єкт дослідження: процес формування в майбутніх учителів початкової школи комунікативної культури.

Предмет дослідження: методика застосування мовленнєвих вправ як засобу формування комунікативної культури майбутніх педагогів.

Наукові інтереси: комунікативна підготовка майбутніх педагогів, формування в майбутніх педагогів комунікативної компетентності, формування комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи.

УДК 373.3.378.147

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті розглядаються питання щодо формування комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи, висвітлено структуру, функції комунікативної культури майбутніх педагогів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікативна культура, професійна культура вчителя, формування комунікативної культури майбутніх педагогів.

Постановка проблеми. Фундаментальна зміна суспільної парадигми – від індустріальної до інформаційної – має неабиякий вплив на розвиток освіти. Інтеграційні процеси та глобалізація, демократизація та створення єдиного інформаційного простору вимагають критичного переосмислення підготовки фахівців освітньої галузі, оскільки вона є особливим різновидом суспільної діяльності, спрямованої на формування високодуховної особистості.

Будь-який фахівець у своїй діяльності постійно відчуває проблеми комунікації. Уміння продуктивно і безконфліктно спілкуватися є не тільки важливою професійною якістю сучасного фахівця, але й необхідна складова загальної культури людини. Спілкування є важливим процесом взаємодії суб'єктів професійної діяльності, де відбувається обмін інформацією, досвідом, здібностями. Низька самооцінка, скутість у діалогічному мовленні, невміння вислухати співрозмовника – усе це може зашкодити навіть дуже здібному фахівцеві, значно зіпсувати стосунки в його професійному оточенні. Особливої шкоди низький рівень комунікативної культури наносить професійній діяльності фахівця освітянської ниви.

Це означає, що можна і необхідно створювати відповідні педагогічні умови для розвитку цієї якості у майбутніх вчителів початкової школи в межах відповідної полікультурної навчальної системи, що робить тему статті актуальною.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей формування комунікативної культури в майбутніх вчителів початкової школи у сучасній психолого-педагогічній підготовці.

Завдання статті: на основі аналізу наукової літератури висвітлити сутнісні характеристики комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи як складового компонента їх професійної освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. У контексті визначеної проблеми суттєве значення мають дослідження науковців, присвячені висвітленню поняття «комунікативна культура». Феномен «комунікативної культури» досліджувався такими вченими як С. Абрамович, М. Бітяною, Н.Волковою, С. Дорошенко, Б. Кандінським, В. Кан-Каликом, Лалл Джеймсом, А.Леонтєвим, С. Мусатовим, Б. Паригіним та іншими. Дослідженням комунікативних властивостей особистості присвячені праці науковців, які детально вивчають комунікативні здібності людини (Л.Бірюк, Г.Васильєв, В.Введенський, А.Кідрон, О.Леонтєв, С.Максименко, М.Савчин, Л.Савенкова та ін.), розглядали питання щодо формування комунікативної компетентності особистості (Г.Андрєєва, О.Бодальов, Ю.Жуков, Л.Кайгородова, В.Кан-Калік, Г.Лещенко, С.Литвин-Кіндратюк, А.Панфілова, Л.Петровська, Ю.Федоренко, В.Федорчук, В.Черевко, Т.Щербан та інші), розглядають комунікативні навички, вміння (О.Бодальов, С.Бондаренко, Н.Кузьміна, А.Петрова, В.Семиченко, Т.Шепеленко та інші), комунікативний потенціал особистості (В.Кольцова, Р.Максимова, В.Рижов, С.Терещук).

Виклад основного матеріалу. Особистість ХХІ століття має не просто оперувати знаннями, а й бути готовою до активної соціальної взаємодії, вміти змінюватися у відповідності до нових потреб суспільства, зберігаючи при цьому власну гідність, етнічну самосвідомість, ментальність тощо. У становленні такої особистості важливу роль відіграє педагог, який повинен мати певний обсяг знань і уявлень про ідеали, традиції та цінності свого народу, вільно говорити й творити рідною мовою для збереження, збагачення та передачі досвіду минулих поколінь молодій генерації українського народу. На професійну підготовку майбутнього вчителя має бути спрямована сьогоденна педагогічна освіта України.

Одним із важливих складників професіоналізму майбутніх вчителів початкової школи є комунікативна компетентність як «утворення, що характеризується рівнем сформованості навичок професійного спілкування й виявляється в уміннях спілкуватися на людях, через правильну систему

комунікації організовувати спільну з учнями творчу діяльність, уміння цілеспрямовано організовувати спілкування й керувати ним” [7, с. 19].

Під комунікативною культурою як необхідною умовою ефективності професійної діяльності майбутніх вчителів початкової школи розуміється система принципів спілкування в учнівському і педагогічному колективах, установлений порядок комунікації в сфері широких особистісних, соціальних, професійних взаємин і контактів. Комунікативна культура майбутніх вчителів початкової школи це, також, система знань про загальнолюдську і професійну мораль, її історію і практику, про стосунки між людьми в процесі педагогічної діяльності, що покликана регулювати, заохочувати чи обмежувати поведінку суб'єктів навчання з метою мінімізації комунікативних протиріч, корегування індивідуальних інтересів і цілей із загальногруповими в широкому сенсі цього поняття [6].

Т. Качалова, О. Добровольська розглядають комунікативну культуру майбутнього вчителя початкової школи як складний інтегративний феномен, структуру якого складають наступні елементи:

- комунікативні якості, які характеризують наявність і розвиток здатності до спілкування;
- комунікативні здібності: володіння ініціативою у спілкуванні, здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню;
- комунікативна компетентність (знання норм і правил спілкування);
- знання етичних стандартів педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик учнів та колег і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування. Якщо у звичайному міжособистісному спілкуванні механізми міжособистісної взаємодії діють спонтанно, то для майбутніх учителів початкової школи вони мають професійне значення. У зв'язку з цим етичні стандарти, цінності, культурні

традиції, вікові, інтелектуальні та інші характеристики учнів вимагають досконалого вивчення та оволодіння і є елементом комунікативної культури;

– уміння слухати. Слухання є не просто мовчанням, а активною діяльністю, що вимагає уваги. Передують йому бажання почути, інтерес до співрозмовника. Саме слухання і вслухання забезпечує зворотній зв'язок, інформує про сприйняття співрозмовника. Показниками цього елементу комунікативної культури можуть бути спрямованість і стійкість уваги, наявність візуального контакту, уміння використовувати елементи невербального спілкування, репліки і заохочення, тобто рівень концентрації на співрозмовникові;

– уміння говорити, інакше кажучи, мовленнєва культура [3].

Як зазначає Н. Волкова, характеристиками культури мовлення є “правильність, змістовність, доречність, достатність, логічність, точність, ясність, стислість, простота та емоційна виразність, образність, барвистість, чистота, правильна вимова, вільне, невимушене оперування словами, уникнення вульгаризмів, провінціалізмів, архаїзмів, слів-паразитів, зайвих іншомовних слів, наголошування на головних думках, фонетична виразність, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція, відповідний темп мовлення, правильне використання логічних наголосів і пауз, взаємовідповідність між змістом і тональністю, між словами, жестами та мімікою” [1, с. 42].

Важливим є питання про функції комунікативної культури в професійній педагогічній діяльності. Існують такі функції комунікативної культури: інформаційна (обмін інформацією), інтерактивна (регуляція взаємодії партнерів спілкування за умови однозначності кодування й декодування ними знакових систем спілкування), перцептивна («зчитування» співрозмовника за рахунок таких психологічних механізмів, як порівняння, ідентифікація, апперцепція, рефлексія) [5].

Л. Мітіна визначає п'ять функцій комунікативної культури майбутніх вчителів початкової школи: інформаційну, змістом якої є обмін між учителем і учнем інформацією пізнавального і оціночного характеру; соціально-

перцептивну, в якій виділяє перцептивну і емпатійну; функцію самопрезентації; інтерактивну функцію, зміст якої в обміні образами, ідеями, в здатності відстоювати свою точку зору; афективну функцію, яка полягає в емоційній стимуляції, розрядці, в створенні психологічного комфорту, в контролі афекту [2].

Процес формування цінностей комунікативної культури у педагогів передбачає: оволодіння національно-історичним досвідом освітянської діяльності; аналіз впливу релігійних і культурних цінностей на професійну поведінку майбутніх учителів початкової школи; з'ясування взаємовпливу комунікативної і загальнолюдської культур; вивчення проблеми соціальної відповідальності родини, школи, оточення; підтримка.

Високий рівень комунікативної культури сприяє досягненню майбутніми вчителями початкової школи певного соціального статусу, оскільки успіх будь-якої діяльності і педагогічної в тому числі залежить від спрямувань і можливостей двох сторін у процесі спілкування.

Продуктивна мовленнєва комунікація викладача передбачає також розвиток у нього низки спеціальних здібностей:

1. Соціально-перцептивних (розуміти внутрішній стан партнера через сприйняття його зовнішньої поведінки, вигляду);
2. Здібності до ідентифікації (здатність поставити себе на місце іншої людини й передбачити її можливу реакцію);
3. Саморегуляції, вольового впливу, навіювання, керування своїм психічним станом у спілкуванні.

Використовуючи погляди вченого І.А. Зязюна, зазначимо, що педагогічна техніка – це вміння використовувати власний психофізичний апарат як інструмент виховного впливу. Тобто це – володіння комплексом прийомів, який допомагає викладачеві глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у виховній роботі. Поняття "педагогічна техніка" містить дві групи складників.

Перша група пов'язана з умінням викладача керувати своєю поведінкою: техніка володіння своїм організмом (мімікою, пантомімікою); керування емоціями, настроєм для зняття зайвого психічного напруження, збудження творчого самопочуття; опанування уміння соціальної перцепції (техніка керування увагою, уявою); техніка мовлення (керування диханням, дикцією, темпом мовлення).

Друга група пов'язана з умінням вплинути на особистість і колектив: техніка організації контакту, управління педагогічним спілкуванням, організація колективних творчих справ тощо [7].

Висновки. Під час проектування середовища педагогічної взаємодії завжди необхідно мати на увазі мету спілкування. Такою метою є задоволення потреби майбутніх учителів початкової школи й учнів у спільній діяльності. У процесі розробки й реалізації педагогічного проекту вчитель вступає у взаємодію з різними представниками педагогічної галузі, вибудовуючи свої стосунки з ними на основі співробітництва, якщо узгоджено загальну для всіх мету діяльності.

Здатність до співпраці представників освітянської спільноти, спільність цілей, створення взаємодії за типом кооперації, організація ефективної комунікації в процесі роботи є важливим показником не тільки високого рівня комунікативної культури учителя, а й свідченням професіоналізму, самореалізації особистості майбутніх учителів початкової школи.

Виходячи з вище сказанного, доречно нагадати парадоксальну істину: педагогічного мистецтва можна якоюсь мірою навчитись, однак це не означає, що з мистецтвом народжується і педагог. Той, хто на все життя обирає педагогічну професію, має володіти бодай трьома особливостями: вмінням усе життя поповнювати знання; збагачувати свій досвід

Напрямами подальших розвідок є дослідження культури професійного спілкування майбутніх учителів початкової школи. Це дозволить констатувати рівень комунікативної освіченості студентської

молоді у сфері початкової ланки освіти, розробити програму розвитку та вдосконалення рівня професійного спілкування їх як майбутніх фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н. Професійно-педагогічна комунікація: [навч. посіб.] / Н.Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с.
2. Дзундза А. Комунікативна культура як умова ефективності проектування середовища педагогічної взаємодії [Електронний ресурс] / А.Дзундза. – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua/portal/...3/dzudza.pdf>.
3. Качалова Т. Особливості формування комунікативної культури майбутнього соціального педагога [Електронний ресурс] / Т. Качалова, О.Добровольська. – Режим доступу: <http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc.../Kachal.pdf>.
4. Назарець. Л. Психологічні основи педагогічного спілкування у навчально-виховному процесі / Л. Назарець // Психологічні науки. – 2010. – Том 2. – Випуск 8. – С. 191 – 196.

***Аннотація.** В статті розглядаються питання, пов'язані з формуванням комунікативної культури майбутніх учителів початкової школи, аналізується структура, функції комунікативної культури майбутнього учителя початкової школи.*

***Ключевые слова:** комунікативна компетентність, комунікативна культура, професійна культура учителя, формування комунікативної культури майбутніх учителів.*

***Summary.** The results of the disclosure issue of the communicative culture of the future primary school teachers. The article deals with the structure, functions, communicative culture of the future primary school teachers. Special attention is paid to the formation of communicative culture.*

***Key words:** communicative culture, professional culture of teachers, communicative competence.*

Маріанна Присяжнюк

Науковий керівник:

Дубовик Світлана Григоріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

Тема магістерського дослідження: “Формування комунікативних умінь майбутніх учителів початкової школи засобами мовленнєвих вправ”.

Об’єкт дослідження: процес формування в майбутніх учителів початкової школи комунікативних умінь.

Предмет дослідження: методика застосування мовленнєвих вправ як засобу формування комунікативних умінь майбутніх учителів початкової школи.

Наукові інтереси: система комунікативної підготовки майбутніх педагогів, формування в майбутніх педагогів комунікативної компетентності, засоби формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

УДК 373.3.378.147

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. У статті розглядається питання щодо формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, розкривається сутність і зміст поняття комунікативні вміння майбутніх учителів початкової школи, умови формування мовленнєвої компетенції студентів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікативні вміння, комунікативна активність, формування комунікативних умінь.

Постановка проблеми. Стрімкий та некерований процес розвитку всіх сфер життя сучасного суспільства ставить нові вимоги, зокрема й перед освітою. Поряд із цим актуальності набуває поняття компетентності. Якість, що охоплює це поняття, за умови їх сформованості, є певними індикаторами готовності випускника до здійснення успішної професійної діяльності.

Оновлення освітніх систем багатьох країн світу зумовлюється орієнтацією змісту освіти на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його запровадження. У процесі інтеграції України в європейський освітній простір та орієнтації на компетентнісний підхід нагальною є потреба в забезпеченні навчальних закладів фахівцями з високим рівнем сформованості комунікативної компетенції.

Аналіз стану проблеми засвідчує, що саме комунікативні вміння й навички та здатність до їх ефективного застосування вчителем є невід'ємною складовою кваліфікованості та педагогічної майстерності спеціалістів у сфері початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень. Проблема комунікативної компетентності як однієї з ключових якостей особистості вчителя була і є предметом вивчення та теоретичного обґрунтування плеяди українських та зарубіжних вчених. Педагоги і психологи сучасності, зокрема А. П. Панфілова, І. А. Зязюн, В. А. Кан-Калик, С. Ю. Ніколаєва, А. Й. Капська, О.О. Леонтьєв та інші розглядали комунікативну компетентність як основу педагогічної майстерності. На основі аналізу наукової літератури про сутність комунікативної компетентності з'ясували, що існують два основних підходи, що визначають зміст комунікативної компетентності.

Низка авторів трактують поняття *комунікативної компетентності* через термін “здатність” (О. О. Аршавська, М. М. Вятютнев, Д. І. Ізаренков, С. Савіньон та інші). Тобто, в основі будь-якої компетентності присутня здатність до чогось відповідно до контексту. Здатність – це наявність природжених задатків певного таланту, розумових властивостей чи нахилів до якогось вміння. У своїх працях вище зазначені вчені визначають

комунікативну компетентність як здатність використовувати мову в тій або іншій сфері спілкування. Так, М. М. Вятютнев відзначає, що комунікативна компетентність – це здатність використовувати мову творчо, цілеспрямовано, нормативно, у взаємодії зі співрозмовниками [3].

Мета статті. Враховуючи вище сказане, метою нашої статті є – теоретичний аналіз умов формування комунікативних вмінь та навичок – комунікативної компетенції майбутніх учителів початкової школи, висвітлення аспектів вивчення проблеми формування комунікативної компетентності, виокремлення та теоретичне обґрунтування складових комунікативної компетентності та особливостей педагогічного спілкування.

Виклад основного матеріалу статті. Понятійне ядро терміну «компетентний» має на увазі людину, здатну до професійного застосування компетенцій. У педагогічній галузі терміни *компетентність*, *компетенція* характеризують та описують якості професійної підготовки вчителя. На думку А. Хуторського, *компетентність* як інтегроване новоутворення в результаті професійного зростання майбутнього спеціаліста передбачає суб'єктивне застосування знань, умінь і навичок та містить особистісне ставлення до предмету діяльності. Отже, під компетентністю людини педагоги розуміють “спеціально структуровані(організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності...” [6, с.17]. Проте, трактування даного терміну орієнтоване на визначення, перш за все, потенціалу особистості, що створює складність під час застосування механізмів формування компетентностей.

Відомі російські педагоги В.В Краєвський, А.В. Хуторський розрізняють терміни “компетентність” і “компетенція”, пояснюючи, що “компетенція” в перекладі з латинської “*competentia*” означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. Компетентність у визначеній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано

судити про цю сферу й ефективно діяти в ній. Тому науковці розглядають і поняття “освітні компетенції” як складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує учень під час навчання, а компетентність є результатом набуття компетенцій” [3, с. 19].

Одна з ключових компетенцій вчителя – комунікативна, передбачає високий рівень сформованості комунікативних навичок та здатності до їх ситуативного прояву. Адже вплив суб’єкт-суб’єктного характеру в педагогічній взаємодії під час навчального процесу забезпечується лише засобами живого спілкування між учителем та учнями [2; 3]. Спілкування в контексті педагогічної діяльності постає як категорія, для якої характерні функціональність, процесуальність та професійна значущість, оскільки вона виступає інтегрованою системою чинників, які впливають на формування та розвиток особистості учня та максимальну індивідуальну реалізацію професійних можливостей учителя.

Поняття *комунікації* слід розглядати як акт спілкування, як процес міжособистісної взаємодії та як процес передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту.

Комунікативна компетентність формується в майбутнього вчителя початкової школи і під час опанування циклу педагогічних дисциплін, які в цьому аспекті мають передбачати, з одного боку, – вивчення та усвідомлення теоретичного матеріалу з природи педагогічної комунікації, її закономірностей, а з іншого, – оволодіння технологією педагогічної комунікації, розвиток комунікативних здібностей, формування вмінь та навичок професійно - педагогічного спілкування.

Для продуктивного комунікативного самовиховання важливо осмислити “рівень власних задатків та стан сформованості комунікативності” [2, с. 52]. В.А. Кан-Калик пропонує наступну “програму самовиховання особистісних внутрішніх компонентів спілкування:

1. Здійснення професійного самопізнання, тобто визначення власних комунікативних якостей.

2. Робота над вдосконаленням комунікативних якостей на основі спеціалізованого педагогічного тренінга.

3. Участь у суспільних напрямках діяльності, які сприяють реалізації накопиченого комунікативного досвіду.

4. Створення та моделювання ситуацій, які формують комунікативний досвід” [2, с.59].

Педагогічна комунікація є специфічною комунікаційною формою, що має на меті передачу знань, реалізацію цілей виховання та розвитку учнів. Функціонує через триєдину систему наступних компонентів: учитель – змістовна навчальна інформація – учень (учні).

Для педагогічної комунікації як для суспільно-професійного явища характерна інформаційність, що реалізується у навчально-виховній діяльності та взаємодії між суб'єктами навчального процесу; пізнавальність, що відіграє функцію формування дитячого світогляду; експресивність, що в свою чергу створює емоційне забарвлення процесуального аспекту спілкування.

У зв'язку з цим комунікативність та її прояв безпосередньо вчителем є професійно значущою компетентністю.

Компонентами професійно-педагогічної комунікативності вчителя є:

- наявність стійкої потреби в систематичному спілкуванні з дітьми в найрізноманітніших сферах;
- взаємодія загальнолюдських та професійних показників комунікативності;
- емоційне задоволення на всіх етапах спілкування;
- наявність здібностей до педагогічної комунікації, набуття комунікативних умінь [1].

У психолого-педагогічній літературі відсутній чіткий розподіл понять «спілкування» та «діяльність». Спілкування розглядається як невід'ємний компонент діяльності або як особливий вид діяльності. Психологічний словник тлумачить поняття *спілкування* як “вид спільної діяльності людей,

який полягає у взаємній передачі повідомлення один одному, контактах, взаємодії з метою розв'язання певного завдання...” [3, с. 159]. Виходячи з цього, слід зазначити, що педагогічне спілкування вчителя – це, без сумніву, аспект його професійної діяльності.

Комплексна орієнтація на підвищення професійного рівня підготовки майбутнього спеціаліста під час навчання у вищому навчальному закладі реалізує і комунікативний компонент підготовки. Залучення студентів до практично-педагогічної діяльності формує вміння та навички технічного, тобто мовленнєвого аспекту спілкування. Набуття комунікативної компетенції реалізується у виконанні різних видів мовленнєвої діяльності, а мовленнєва діяльність учителя зазвичай конкретизується в навчально-тренувальній сфері.

І. А. Зязюн визначає дві сторони педагогічного спілкування – відношення та взаємодію [4]. Продовжуючи дуалістичний підхід до розуміння комунікативної компетентності та її формування слід підкреслити, що в якості важливого фактора, що формує досвід комунікативної діяльності, виступає безпосередня педагогічна діяльність, суспільні напрями роботи педагогів, які й формують у них досвід організаторської діяльності та навички професійного спілкування.

Самоусвідомленність комунікативної діяльності формується в процесі виховання у майбутніх учителів здатності до емпатії та рефлексії. Науковці визначають *емпатію* як співчуття, співпереживання, чуттєве ототожнення переживань іншої особи, а *рефлексію* як уважне і глибоке обмірковування. Зазначимо, що емпатію також можна визначити як певну емоцію, змістом якої є співчуття, співпереживання. Отже, емпатія як елемент емоційної сфери людини є засобом подолання перешкод на шляху до взаємопорозуміння та ефективної комунікативної взаємодії.

Тому саме соціально-психологічне навчання відіграє важливу роль у формуванні даних феноменів в Я – концепції вчителя. У змістовому плані таке навчання має забезпечувати: розвиток педагогічного мислення,

засвоєння еталонів конструктивно-методичних способів розв'язання педагогічних задач; психолого-педагогічний тренінг, який спрямований на застосування фахових знань, формування вміння використовувати теоретичні знання для аналізу педагогічних ситуацій; рефлексію особистих когнітивних особливостей, які є передумовою для прийняття педагогічних рішень.

Розглядаючи спілкування як взаємодію, її учасникам слід брати до уваги мету спілкування. Такою метою в широкому сенсі є задоволення потреб спільної діяльності. Спільна діяльність у педагогічному контексті – це навчально-виховний процес. Результатом спілкування є зміна поведінки та способів діяльності, тому спілкування являє собою механізм міжособистісної взаємодії. Отже, інтерактивність спілкування виявляється в обміні інформацією та зусиллях учасників щодо організації спільної діяльності.

Отже, виокремимо основні критерії ефективного застосування комунікативних компетенцій, як “результату сформованості комунікативної компетентності: наявність ефективної міжособистісної взаємодії, для якої характерні обмін інформацією між учасниками та наявність спільної діяльності; наявність зворотного зв'язку, як показника сприймання та розуміння повідомлення відповідно до мети комунікативного акту. Майстерність педагогічної комунікації, яка має публічний характер, є основою педагогічної майстерності” [2, с. 65].

Висновок. Таким чином, формування комунікативних умінь і навичок майбутнього вчителя початкової школи постає однією з центральних освітніх ліній у зв'язку з реалізацією мети фахової підготовки. Тому процес набуття студентами комунікативної компетентності відбуватиметься за умов оволодіння практичними педагогічними навичками та розвитку таких особистісних утворень як рефлексія та емпатія. Узагальнення сказаного вище дозволяє дійти висновку, що розвиток комунікативної компетентності учителів доцільно здійснювати в контексті компетентнісного підходу до формування їх професійної компетентності.

Література

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник / Н.П.Волкова. – К. : Академія, 2006. – 256 с.
2. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении : Кн. для учителя. – М. : Просвещение, 1987. – 190с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. –112 с.
4. Основы педагогического мастерства : Учеб. пособие для пед. спец. высш. учеб. заведений /И.А. Зязюн, И.Ф. Кривонос, Н.Н. Тарасевич и др.; Под ред. И.А. Зязюна. – М., 1989. – 265 с.
5. Панфилова А.И. Тренинг педагогического общения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Издательский центр «Академия». – 2006. – 336 с.
6. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

***Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы, связанные с формированием коммуникативной компетентности будущих педагогов, раскрывается сущность и содержание понятия коммуникативные умения будущих учителей начальной школы.*

***Ключевые слова:** коммуникативная компетентность, коммуникативные умения, формирование коммуникативных умений.*

***Summary.** In the article basic maintenance of concept of communicative abilities and skills of future teachers of initial school, condition of their forming is examined as a component of communicative competence.*

***Key words:** communicative abilities and skills, communicative competence, communicative activity, reflection, empathy, forming terms.*

Тетяна Рой

Науковий керівник:

Мартиненко Світлана Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти та
методик гуманітарних дисциплін

Тема магістерського дослідження: “Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів”.

Об’єкт дослідження – професійна підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів.

Наукові інтереси: педагогічна діагностика, підготовка майбутнього вчителя початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів.

УДК 373.3: 378.147

**ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАГНОСТУВАННЯ ТВОРЧИХ
ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ**

Анотація. У статті розкриваються особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів, зокрема етапи, форми і методи підготовки; визначаються найбільш значущі для діагностування здібності.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів початкової школи; педагогічні здібності; діагностична діяльність; діагностування творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції української освіти і науки у світовий простір, її реформування і становлення на принципах гуманізму, етно- й дитиноцентризму, здоров'язберігального простору й соціально-адаптивної компетентності первісною проблемою стає підготовка фахівців, упровадження новітніх прогресивних технологій, цільових науково-педагогічних досліджень і концептуальних засад у практику діяльності вищих навчальних закладів.

Важливими засадами модернізації вищої педагогічної освіти є випереджувальне спрямування професійної підготовки студентів, ліквідація розриву між змістом педагогічної освіти й досягненням педагогічної науки і практики. Вагомим внеском у загальні інноваційні механізми реформування вищої освіти майбутніх учителів початкової школи слугує розроблення змісту й методики професійної підготовки з урахуванням державних стандартів у галузі дошкільної та початкової освіти, надання діагностичній діяльності та розвитку творчих здібностей учнів належного місця у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема підготовки вчителя початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку досліджується за різними науковими аспектами.

У контексті нашого дослідження особливого значення набувають теоретико-методичні основи фахової підготовки педагогів у вищих навчальних закладах (О. Абдуліна, О. Акімова, Р. Гуревич, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Куцевол, О. Пехота, В. Сластьонін, В. Шахов, О. Шестопалюк, І. Шоробура та ін.); сучасні засади модернізації структури і змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи

(В. Бондар, М. Вашуленко, А. Коломієць, С. Мартиненко, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошнікова та ін.).

Проблемі застосування діагностики у педагогічному процесі присвячено праці зарубіжних дослідників, зокрема Г. Вітцлака, К. Інгекампа, Д. Зесбах, Г. Клауса, Я. Коломінського, О. Кочетова, І. Мар'єнко, Е. Стоунса та інших. В Україні ці проблеми досліджують науковці В. Бондар, І. Булах, В. Галузинський, С. Гончаренко, В. Козаков, Ю. Мальований, С. Мартиненко, О. Мельник, І. Підласий, І. Распопов, М. Ржецький, Н. Розенберг.

Використання педагогічної діагностики вчителями-предметниками висвітлено в працях Ю. Бабанського, В. Беспалька, Г. Кирилова, В. Полонського. Педагогічна діагностика як частина професійної підготовки студентів розглядалась у дослідженнях Н. Кузьміної, Т. Купріянич, В. Максимова, Н. Можар.

Мета статті. Метою поданої статті є аналіз та узагальнення особливостей підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів, визначення здатності вчителя здійснювати діагностичну діяльність.

Виклад основного матеріалу статті. Закони України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти в основу пріоритетних принципів розвитку системи освіти поклали гуманізацію і демократизацію всіх складових її елементів та національну спрямованість, що свідчить про невіддільність освіти від національного ґрунту.

Як зазначено в нормативних документах, нова українська школа має забезпечувати всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, виявлення її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, творчого культурного потенціалу народу [1, 5 – 6].

Навчальний процес початкової школи не може бути зведений до отримання знань учнями, адже це не соціальний тренінг, не формування, а вирощування, плекання, допомога у становленні самостійної, індивідуальної

та творчої особистості. Наразі перед вчителем постає спектр нових завдань, а саме: “розвивати людину, здатну повноцінно жити та ефективно діяти у глобальному середовищі, здатну до успішної самореалізації в динамічному рухливому та нестабільному світі” [6, с.37].

Розв’язання цих складних завдань повною мірою залежить від учителя, якості його підготовки, тому однією з актуальних проблем вищої школи є розроблення сучасних концепцій формування майбутніх учителів – діагностів, які будуть володіти всіма необхідними знаннями і навичками для проведення в подальшому діагностичної діяльності, зокрема, діагностування творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку.

Однією з причин не готовності педагога до діагностування творчих здібностей учнів є недостатня відповідність змісту професійної підготовки у ВНЗ сучасним вимогам початкової школи. Фаховій підготовці вчителя до формування діагностичних умінь приділено недостатньо уваги. Зауважимо, що в країнах Західної Європи та США процес підготовки вчителів до діагностичної діяльності та формування діагностичних умінь майбутніх учителів вивчається поглибленіше, аніж в Україні.

Вважаємо за доцільне визначити ті здібності, без яких діагностична діяльність учителя не може успішно реалізуватися. Якщо мати на увазі генеральну здібність, яка об’єднує і систему здібностей учителя, то варто підтримати думку дослідниці Н. Кузьміної, яка окремо виділяє “чутливість до об’єкта людини, що росте, особистості, що формується” [2, с. 18].

Зокрема, вітчизняні дослідники І. Зязюн, Н. Тарасевич визначали провідними такі *педагогічні здібності*: комунікативність; прихильне ставлення до людей, доброзичливість; *перцептивні здібності*: професійна проникливість, емпатія; педагогічна інтуїція; динамічність особистості – здатність до вольового впливу та логічного переконання; емоційна сталість; оптимістичне прогнозування; креативність – здатність до творчості [5, с. 13 – 14].

Безумовно, всі зазначені здібності мають важливе значення у процесі педагогічної діяльності, але найбільш значущими для діагностування є

перцептивні, прогностичні та рефлексивні здібності. До їх характеристики ми й звернемося.

Перцептивні здібності (з лат – perceptio – сприйняття) забезпечують учителю свідоме виокремлення, фіксацію інформації, що має діагностичну цінність; оцінювання конкретної педагогічної взаємодії; розуміння внутрішніх станів усіх учасників навчально-пізнавальної діяльності. Для діагностичної діяльності вони мають принципове значення.

Прогностичні (з лат. – prognos – розкриття, передбачення) – вміння здійснювати діагностичне передбачення, прогнозувати результати взаємодії в педагогічній діяльності, розкривати риси і особливості процесів майбутнього розвитку особистості вихованця та очікуваних наслідків.

Рефлексивні здібності (з лат. – reflexio – звернення назад) дають змогу педагогу усвідомлювати, осмислювати свої когнітивні дії (інтелектуальна рефлексія); аналізувати та пізнавати самого себе, свої внутрішні психічні акти (особистісна рефлексія); відтворювати діяльність партнерів під час взаємодії (міжособистісна рефлексія). Рефлексія є джерелом здобуття нових знань у процесі діагностування [3, 28 – 30].

Ми вважаємо, що для того, щоб розвивати виокремлені здібності, необхідні для подальшого ефективного діагностування творчих здібностей учнів, майбутнім учителям початкової школи потрібна відповідна фахова підготовка. Так, уперше в Україні в Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка, запроваджено спецкурс «Основи педагогічної діагностики» для студентів спеціальності “Початкова освіта” освітньо-кваліфікаційних рівнів «спеціаліст», «магістр», автором якого є Мартиненко С.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін.

На думку С. Мартиненко, підготовка майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності є цілісною системою, побудованою на основі органічної єдності загального, особливого та індивідуального. Вчена зазначає, що “підготовка вчителя початкових класів до діагностичної

діяльності здійснюється, в першу чергу, шляхом оволодіння змістом професійно-педагогічної освіти. Методика підготовки майбутнього педагога до діагностичної діяльності має реалізовуватися на базі змісту психолого-педагогічних дисциплін, фахових методик і проходження педагогічної практики” [3, с. 128].

С.М. Мартиненко виокремила основні етапи засвоєння діагностичної діяльності майбутніми вчителями початкової школи, а саме:

I етап (початковий) – прийняття професії як особистісно-значущої;

II етап (основний) – когнітивне засвоєння діяльності;

III етап (підсумковий) – перехід до практичних дій [4, 43 – 44].

Зазначені етапи засвоєння діагностичної діяльності майбутніми вчителями початкової школи дають змогу вдосконалювати професійну підготовку, а також їх здатність до діагностування учнів, зокрема розвитку творчих здібностей. Для формування творчого потенціалу майбутніх педагогів пропонується використовувати активні форми роботи під час вивчення навчальних дисциплін (“Основи психодіагностики”, “Дидактика”, “Педагогічна творчість”, “Основи педагогічної майстерності”, “Основи наукових досліджень”, фахові методики) зокрема, проблемна лекція, ділова гра, розігрування ролей, аналіз конкретних ситуацій, активне програмове навчання, ігрове проектування, стажування. Це, на нашу думку, сприятиме розвитку в майбутніх учителів початкової школи діагностичних умінь і ефективній підготовці до діагностування творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку.

Висновки. Таким чином, особливостями підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів є вдосконалення особистісно-професійного розвитку, який здійснюється у процесі навчання у вищому навчальному педагогічному закладі, виявлення готовності майбутніх педагогів до діагностичної діяльності, рівнів формування діагностичних умінь і навичок.

Література

1. Закон України «Про освіту»: за станом на 8 груд. 2006 р. / Верховна Рада України. – офіц. вид. – К. : Парлам. Вид-во, 2006. – 40 с. – (Сер. «Закони України»).
2. Кузьмина Н.В. Способности, одаренность, талант учителя /Н.В.Кузьмина – Л. : Знание – 1985. – 32 с.
3. Мартиненко С.М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С.М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. – 435 с.
4. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи : навч.- метод. посіб./ С.М. Мартиненко. – К. : Сім кольорів, 2010. – 262 с.
5. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.
6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / С.О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

***Аннотация.** В статье раскрываются особенности подготовки будущих учителей начальной школы к диагностированию творческих способностей учащихся; в частности этапы, формы и методы подготовки, определяются наиболее значимые для диагностики способности.*

***Ключевые слова:** подготовка будущего учителя начальной школы; педагогические способности, диагностическая деятельность; диагностирование творческих способностей учащихся младшего школьного возраста.*

***Summary.** The article reveals characteristics of future primary school teachers to diagnosing the creative abilities of pupils; including stages, forms and methods of training are determined by the most significant for the diagnosis ability.*

Keywords: *training future primary school teacher; teaching ability; diagnostic activities; diagnosis creative abilities of pupils of primary school.*

Нілетта Федоренко

Науковий керівник:

Матвієнко Олена Валеріївна,

доктор педагогічних наук, професор

Тема магістерського дослідження: “Підготовка майбутнього вчителя до попередження шкільної неуспішності гіперактивних учнів початкової школи”.

Об’єкт дослідження: процес підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Предмет дослідження: зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя до попередження шкільної неуспішності учнів початкової школи.

Наукові інтереси: сучасні проблеми навчання і виховання; теорія і практика подолання шкільної неуспішності; гіперактивність у молодшому шкільному віці.

УДК 373.5:159.9.227

ШКІЛЬНА НЕУСПІШНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Анотація. У статті вивчається поняття “неуспішність”, визначається його сутність та зміст, розглядаються причини невдач учнів у навчанні, наголошується на важливості знань цих аспектів як основи для здійснення педагогічної діяльності.

Ключові слова: *шкільна неуспішність, невстигання, відставання, молодші школярі.*

Постановка проблеми. Проблема неуспішності учнів у навчальній діяльності є однією з актуальних у педагогіці й психології. Вона залишається центральною в зв'язку з різноманіттям підходів і причин, що її породжують. Навчальна діяльність є складною і за структурою, і за змістом, вона складається у дитини не відразу. Треба немало часу та зусиль, щоб в ході систематичної роботи під керівництвом вчителя маленький школярик поступово здобув вміння вчитися. Але навіть в умовах цілеспрямованого спеціально організованого формування навчальної діяльності, вона складається не в усіх дітей. І вже в перші роки навчання в багатьох дітей виникає проблема неуспішності. Це дійсно гостра проблема школи, яка залишається актуальною завжди. У її вирішенні однаковою мірою зацікавлена як педагогічна, так і психологічна наука. Проблема виникнення неуспішності в навчанні кожного учня своєрідна і пов'язана як з його індивідуальними особливостями, так і з особливостями взаємодії з оточуючим світом. Тому важливим є вивчення причин неуспішності учнів саме в початковій школі, де закладаються основи знань, умінь, навичок, необхідних для подальшого успішного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Подолання неуспішності – важлива задача педагогіки. Вирішення цієї задачі в умовах загальноосвітньої школи можливе завдяки широкому запровадженню передового досвіду і використання результатів педагогічних досліджень у шкільній практиці. Цей досвід висвітлений в багатьох наукових роботах як у нашій країні так і за кордоном. Проблему неуспішності розглядали такі відомі педагоги як В.С.Цетлін, Ю.К.Бабанський, М.А.Данилов, А.А.Бударний, А.М.Гельмонт, Л.С.Славина, П.П.Блонський, Н.П.Мурачковський та інші.

Дослідженням психологічних чинників неуспішності учнів початкових класів займалися Б.Г.Ананьєв, Т.Ю.Андрущенко, Ю.К.Бабанський,

Н.А.Бастун, Б.Н.Боденко, В.В.Волошина, Ю.З.Гільбух, О.Д.Главінська, С.М.Зінченко, Т.Д.Ілляшенко, З.І.Калмикова, Н.В.Карабекова, І.Ю.Кулагіна, Н.П.Майорова, Н.О.Менчинська, Г.Б.Моніна, М.Й. Мурачковський, Л.С.Славіна, Л.М.Співак, Р.В.Овчарова та інші. Вченими встановлено, що неуспішність визначається як об'єктивними причинами (умови життя, невірнo організоване спілкування з учнем, формалізм вчителів та батьків у ставленні до навчання дітей, педагогічна занедбаність), так і суб'єктивними причинами (рівень розумового розвитку дитини, ставлення самого учня до навчання, інфантилізм, слабкий стан фізичного здоров'я, несформованість мотивів навчання, низька самооцінка учня).

Досить широко психологічні причини невстигання у навчанні вивчали такі вчені, як Б.Г.Ананьєв, Н.А.Бастун, Б.Н.Боденко, П.П.Борисов, А.М.Гельмонт, Ю.З.Гільбух, С.М.Зінченко, Т.Д.Ілляшенко, З.І.Калмикова, Б.С.Кобзар, І.Ю.Кулагіна, Н.П.Майорова, Н.О.Менчинська, М.Й.Мурачковський, Е.Олкінуора, Л.С.Славіна, В.С.Цетлін та ін.

Мета статті полягає в аналізі сутності поняття “неуспішність”, дослідженні особливостей шкільної неуспішності як психолого-педагогічного феномену, розкритті причин невдач учнів у навчанні.

Виклад основного матеріалу статті. Відомо, що молодший шкільний вік є періодом найбільш інтенсивного формування учбової діяльності. Як відмічає Д. Б. Ельконін, свою провідну функцію та чи інша діяльність виконує найбільш повноцінно в період, коли вона складається, формується [1, 18].

Вчені відмічають, що в початковій школі закладається фундамент засвоєння знань, умінь і навичок, формується позитивне ставлення школярів щодо навчання, формується особистість в цілому. В процесі навчальної діяльності відбувається залучення дитини до досягнення людської культури, засвоєння знань і умінь, здобутих попередніми поколіннями. Діти під керівництвом вчителя оволодівають змістом різних форм суспільної свідомості (науки, мистецтва, права, моралі) і уміннями діяти у відповідності

з їх домаганнями. При переході до шкільного навчання предметом засвоєння стають теоретичні знання, які визначають розвиваючий характер учбової діяльності. В останні роки в практику навчання активно впроваджуються, різні системи розвиваючого навчання (Д. Б. Ельконін, В. В. Давидов, Л. В. Занков), нові програми, побудовані на принципово іншому підході до визначення змісту навчання і способів його організації, що дозволяє певною мірою реалізувати вікові можливості молодших школярів у засвоєнні системи наукових знань.

Неуспішність – складне і багатогранне явище шкільної дійсності, що вимагає різносторонніх підходів при її вивченні. Неуспішність у навчанні – це невідповідність підготовки учнів вимогам змісту освіти, яка фіксується після завершення будь-якого значного відрізка процесу навчання – серії уроків, присвячених вивченню однієї теми, розділу курсу, навчального семестру, року [4, 35].

Неуспішність визначається як невідповідність підготовки учнів обов'язковим вимогам школи в засвоєнні знань, розвитку умінь і навичок, формуванні досвіду творчої діяльності та вихованості пізнавальних відносин. Попередження неуспішності передбачає виявлення і усунення всіх її елементів. “Відставання” – як неуспішність у вигляді процесу, так і окремі часткові і різночасові невиконання вимог. Відставання постає як невиконання вимог навчального процесу.

Щоб конкретніше говорити про причини шкільної неуспішності, необхідно виокремити дане поняття з подібними за значенням понять, таких, як “шкільні труднощі”, “невстигання”, “відставання”. Дані поняття іноді вживають як синоніми, хоч вони відображають різні аспекти складнощів, які виникають у навчальній діяльності учня. Найбільш поширеним у психолого-педагогічній літературі є поняття “невстигання”.

Багато дослідників відзначали умовність, відносність поняття “невстигання”. Вчені А.А. Бударний та У.Д. Розенталь мають рацію стверджуючи, що зміст поняття “невстигання” багато в чому залежить від

установлених правил переведення учнів до наступного класу [6]. За 5-бальною системою оцінювання знань, яка існувала до 2001 року, до наступного класу переводили тих учнів, які задовольняли мінімуму вимог, що співвідносилися з балом “три”. А невстигання позначалося балами “два”, “один” та визначалося як невідповідність мінімальним вимогам.

На думку фахівців, шкільні труднощі, що не були вчасно виявлені й компенсовані, приводять до невстигання. Під невстиганням маються на увазі незадовільні оцінки з якого-небудь предмета (чи з усіх предметів відразу) за чверть чи навчальний рік. Поняття “невстигання” по-різному трактується в педагогічній і психологічній літературі. На думку Л.А.Регуш, “...у психології, говорячи про невстигання, мають на увазі її психологічні причини, якими є, як правило, властивості самого учня, його здібності, мотиви, інтереси. Педагогіка розглядає як джерело невстигання форми, методи організації навчання і навіть систему освіти в цілому” [4, с. 8].

Аналізуючи невстигання, дослідник В.С.Цетлін відзначає: “Сумарна, комплексна, підсумкова невідповідність учня, що настає наприкінці більш-менш закінченого відрізка процесу навчання, і є невстигання. Воно охоплює багато елементів освіченості, вихованості й розвиненості, утворюючи складне ціле. Окремий же елемент невідповідності, що виникає по ходу навчання, ми називаємо відставанням. Відставання співвідноситься з невстиганням і як частина з цілим, і як момент процесу з результатом процесу. Відставання як момент, якщо його не усунути, може перетворитися в процес (процес відставання) і привести в кінцевому підсумку до невстигання” [6, с. 10].

Таким чином, невстигання і відставання за своєю суттю різні поняття, але пов’язані між собою. Як процеси вони, за певних умов, мають тенденцію до взаємопереходів, зниження і зникнення.

На сьогоднішній час немає єдиного терміну, який би давав визначення дитині з труднощами у навчанні та причин її шкільних проблем. Учителям та психологам складно орієнтуватися в наявних джерелах: один і той же

феномен описується за допомогою різних термінів: діти з пониженою наукуваністю, діти з проблемами у навчанні, відстаючий у навчанні, з затримкою психічного розвитку, “групи ризику”, педагогічно занедбані, невстигаючі та ін.

Психологічну типологію невстигання дає науковець М.Й. Мурачковський: за основу узято характер відносин найбільш істотних сторін особистості школярів. У ході дослідження даної проблеми автором були виявлені загальні риси для всіх груп невстигаючих учнів. Вони узагальнені поняттям “слабка організація”, що виявляється в невмінні учня керувати власними психічними процесами (увагою, пам’яттю), відсутності сформованих раціональних способів розумової роботи, небажанні думати при розв’язанні навчальних задач, формальному засвоєнню знань та ін [3].

Сучасний дослідник В.Ф.Калошин, поширено аналізуючи причини невдач в навчанні, відзначає такі [2]:

1. Соціально-економічні причини. Ця категорія причин пов’язана з важким соціально-економічним станом держави. Діти, які знаходяться у важких матеріальних умовах, мають досить низькі результати навчання. Відсутність коштів на підручники, їжу, одяг; необхідність самостійно заробляти гроші, складний морально психологічний клімат у сім’ї тощо негативно впливає на успішність учнів.

2. Причини біопсихологічного характеру. Вчені приходили до думки: природжені задатки – як здібності, так і риси характеру – певною мірою обумовлюють шкільні успіхи учнів, але більш суттєву роль відіграють при цьому інші причини психологічного походження, поява яких залежить від роботи самої школи. Розбіжність у позиціях окремих дослідників виявляється лише тоді, коли йдеться про уточнення ролі природних задатків в загальному розвитку особистості, а також про визначення ступеня їх впливу на успіхи учнів у навчанні.

3. Низький рівень нервово-психічного здоров’я та соціально-педагогічна запущеність. По-перше, у дітей з ослабленою нервовою

системою звичайно наявний ряд досить характерних порушень: сну, апетиту, неприємні відчуття (болі) з боку внутрішніх органів. По-друге, їх поведінка, наприклад, при підвищеній збудженості, не обумовлена об'єктивною доцільністю. Вона імпульсивна, мало мотивована, часто навіть на шкоду собі.

4. Психологічна неготовність до шкільного навчання. Необхідний і достатній рівень актуального розвитку дитини має бути таким, щоб програма навчання потрапляла в “зону найближчого розвитку” дитини. Ця зона визначається тим, дитина може досягти співробітництва з дорослим. Якщо актуальний рівень психічного розвитку дитини такий, що “зона найближчого розвитку” нижче за потрібну для засвоєння навчальної програми в школі, то дитина вважається психологічно не готовою до навчання, вона не спроможна засвоїти програмний матеріал і відразу потрапляє в розряд відсталих учнів.

5. Дидактичні причини.

5.1. Мотивація до навчання. Наявність і учнів прагнення до пізнання нового – одна з головніших умов здійснення навчально-виховного процесу. Пізнавальний інтерес не тільки сприяє розвитку інтелекту, а й рушійною силою вдосконалення особистості в цілому. Однак і менше половини сучасних учнів не мають позитивної мотивації до навчання. Одна з причин – це авторитарна система навчання.

5.2. Зміст навчання. Інтереси деяких учнів не збігаються зі змістом якоїсь частини навчальних предметів, тому робота з ними стає для учнів важкою і безглуздою, втрачається інтерес до навчання, віру у власні сили.

5.3. Педагоги. Велику роль у набутті (ненабутті) знань школярами має педагог, його майстерність, особистісні якості, технології навчання.

5.4. Спосіб набуття знань. Як правило, в системі навчання спосіб структурування знань нав'язаний згори. Інформація нагромаджується не у процесі набуття власного досвіду, а внаслідок засвоєння вербальних форм, часто невідповідних інтелектуальним можливостям дитини. Відомості, що не були піддані рефлексії, власне кажучи, безплідні: вони принципово не

впливають на людські дії. Система цінностей, нав'язана ззовні, без участі активної позиції учнів, не викликає позитивних емоцій; вона стає надмірно тяжкою, ускладнює навчання і, власне, життя учнів, прирікаючи їх на невдачі.

5.5. Негативна Я-концепція. Самооцінка дитини і сприйняття себе значною мірою визначає його поведінку і успішність. Якщо в навчальних ситуаціях дитина одержуватиме переважно негативний досвід, то цілком можливо, що в неї сформується не тільки негативне уявлення про себе як учня, а й негативна загальна самооцінка. В разі неуспіху на якомусь етапі навчання у школяра різко падає ймовірність того, що він матиме успіхи в майбутньому.

5.6. Оцінка знань. Низький рівень знань або неспроможність донести свої знання до вчителя караються поганою оцінкою і моральним осудом, а методи покарання замість того, щоб мобілізувати школяра на активне навчання, остаточно його деморалізують і призводять до ще більшого відставання, яке у свою чергу тягне за собою негативні оцінки.

6. Неадаптованість навчання до психологічних, фізіологічних та індивідуальних особливостей учнів. Успіхи учня суттєво визначаються також і тим, наскільки в навчанні враховуються закони людської психології, фізіології, а також особистості кожного учня [4, 47].

Висновки. На наш погляд, проблема шкільної неуспішності – комплексна проблема, яка поєднує як класичну проблему невстигання, так і проблему шкільної дезадаптованості дитини.

Необхідно диференціювати прояв різних труднощів при навчанні читання, письма, сповільненої реакції або навпаки, синдрому дефіциту уваги, скруті запам'ятовування букв, віршів, нестійкості уваги і т.д. Щоб визначити причини виникнення цих труднощів, потрібна спільна робота вчителя, батьків, психолога, логопеда, які при взаємодії один з одним можуть допомогти дитині подолати труднощі, повірити в себе, вийти з важкого становища та запобігти розвитку неуспішності в майбутньому.

Література

1. Ельконін Д. Б. Психологія навчання молодших школярів / Д.Б. Ельконін // Педагогіка і психологія. – №10. – М.,1974. – С.18.
2. Калошин В. Ф. Причини невдач учнів у навчанні / В.Ф. Калошин // Післядипломна освіта в Україні. – 2005. – № 2. – С. 68 – 72.
3. Мурачковский Н. И. Как предупредить неуспеваемость школьников / Н. И. Мурачковский – Минск : Народное образование – 1977. – 228 с.
4. Муханова І. Ф. Психолого-педагогічна корекція шкільної неуспішності молодших школярів: дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / І. Ф. Муханова . – К., 2006. – 250 с.
5. Регуш Л. А. Учить учиться / Л.А. Регуш // Психологическая газета. – 1999. – № 9. – С. 8 – 9.
6. Цетлин В. С. Предупреждение неуспеваемости учащихся / В.С. Цетлин. – М. : Знание, 1989. – 80 с.

Аннотация: В статье изучается понятие “неуспешность”, определяется его сущность и содержание, рассматриваются причины неудач учащихся в обучении, подчеркивается важность знаний этих аспектов как основы для осуществления педагогической деятельности.

Ключевые слова: школьная неуспешность, неуспеваемость, отставание, младшие школьники.

Summary. The article examines the concept of “school unsuccessfulness”, determined by its nature and content, are considered reasons for the failure of students in learning, emphasizes the importance of knowledge of these aspects as a basis for educational activities.

Key words: *school unsuccessfulness, poor progress, lag, junior schoolchildren.*

Віра Шапченко

Науковий керівник:

Бондаренко Геннадій Леонідович,

кандидат педагогічних наук, доцент

Тема магістерського дослідження: “Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до застосування інсценізації та драматизації як засобу розвитку творчих здібностей учнів”.

Об’єкт дослідження: професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи.

Предмет дослідження: зміст, форми та методи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування інсценізації та драматизації як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Наукові інтереси: розвиток творчих здібностей молодших школярів, розвиток творчих здібностей майбутніх учителів початкової школи, театралізована діяльність як засіб розвитку творчих здібностей учнів .

УДК 373.5:378

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ
ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ТА ДРАМАТИЗАЦІЇ**

Анотація. У статті розкрито особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи щодо розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інсценізації та драматизації, виявлено та охарактеризовано артистичні творчі здібності.

Ключові слова: *професійна підготовка майбутнього вчителя, творчі здібності, артистичні творчі здібності.*

Постановка проблеми. Сьогодні, коли суспільство стоїть на зламі століть, педагогічною наукою ведуться постійні розвідки щодо розробки парадигми особистісно зорієнтованого навчання для нової школи України XXI століття, яка плекала б творчу особистість. Необхідність формування творчої особистості пояснюється, по-перше, інтересами всього людського суспільства, по-друге, загальнодержавними інтересами України, по-третє, власними інтересами особистості.

Нова парадигма особистісно зорієнтованого навчання педагогічною громадськістю вбачається передусім – людинознавством; формуванням творчої особистості, яка, крім ґрунтовних знань, матиме особливі творчі якості, нестандартність, оригінальність мислення, потребу в творчій самореалізації; творчістю самого вчителя, в якій утверджується проєктивна, особистісно зорієнтована педагогіка.

На це акцентує увагу і Державна національна програма “Освіта (Україна XXI століття)” і Національна програма “Діти України”, наголошуючи на постійній розробці теоретичних і практичних сторін проблеми в напрямку до особистості дитини, до розкриття її неповторного творчого потенціалу.

Одним із ефективних засобів розвитку творчих здібностей у молодших школярів є засоби інсценізації та драматизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях учених приділяється значна увага проблемі підготовки педагогічних кадрів (О. Голотюк, І. Зязюн, Л. Курило, А. Максименко, О. Сипченко, А. Турчин, Т. Харченко, Л. Хомич та інші). Творчі здібності, або творчий потенціал, закладені та існують у кожній дитині, тому сучасна вища школа покликана підготувати такого вчителя початкової школи, який ефективно створює умови для розвитку творчих здібностей молодших школярів. Як показали

наші спостереження, не всі вчителі початкової школи готові до організації творчої діяльності.

Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи розкриті в дослідженнях А. Алексюка, Н. Бібик, В. Бондаря, С. Гончаренка, І. Зязюна, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружої, М. Фіцули, І. Шапошнікової та ін. Проте, педагогічна підготовка майбутнього вчителя початкової школи потребує подальшого детального обґрунтування й аналізу тому, що окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється увага професійній підготовці майбутнього вчителя, зокрема змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, І. Підласий та ін.); вдосконаленню технологій навчання майбутнього вчителя (В. Бондар, О. Мороз, О. Пехота, О. Савченко та ін.); оптимізації методів і прийомів професійної підготовки майбутніх учителів (Д. Кавтарадзе, М. Поташник, Т. Яценко та ін.).

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про увагу науковців до таких аспектів підготовки майбутнього вчителя: формування педагогічної творчості (О. Кривильов, В. Кан-Калик, С. Мартиненко, Н. Мартишина, С. Сисоєва), професійної компетентності майбутніх учителів (І. Букреєва, О. Добудько, А. Кирилов, Н. Мурована, Є. Павлютенков, В. Саюк, А. Хуторський), творчої особистості засобами слова (Г. Бондаренко, А. Капська, Г. Сагачта та ін.).

Як показав аналіз монографій, статей, проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування інсценізації та драматизації як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів комплексно у педагогічній науці ще не вивчалася, хоча є актуальною.

Мета статті полягає у розкритті сутності та особливостей підготовки майбутнього вчителя початкової школи до розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інсценізації та драматизації.

Виклад основного матеріалу статті. Поняття *професійна підготовка* сучасні вчені визначають як “сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної роботи з певної професії; процес повідомлення учням відповідних знань й умінь” [5, с. 407]. Професійну підготовку майбутнього вчителя можна визначити як процес засвоєння студентами сукупності спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду і норм поведінки, результатом якого є педагогічна компетентність, тобто “високий рівень психолого-педагогічних і науково-предметних знань й умінь у поєднанні з відповідним культурно-моральним виглядом, що забезпечує на практиці підготовку підростаючого покоління до життя” [2, с. 94].

Вітчизняні вчені процес підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі умовно поділяють на такі основні компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення) [2]. У контексті нашого дослідження професійну підготовку майбутнього вчителя до розвитку творчих здібностей молодших школярів можна визначити як оволодіння студентами знаннями про сутність та особливості феномену «творчість», «творчі здібності», структура творчих здібностей молодших школярів, технології творчого розвитку молодших школярів, формування у студентів практичних умінь здійснювати творчий розвиток учнів початкових класів.

Така підготовка сприятиме розширенню обсягу знань студентів з дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки, формуванню творчих здібностей майбутнього спеціаліста, що дозволить йому краще орієнтуватися у безперервно змінній педагогічній дійсності, стимулюватиме розвиток його педагогічної творчості, що закладає фундамент професійного світогляду та гуманістичної спрямованості його професійної діяльності.

Наше дослідження показало ефективність розвитку творчих здібностей учнів початкової школи засобами інсценізації та драматизації на уроках

читання. Тому майбутніх вчителів треба підготувати до застосування інсценізації та драматизації як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках читання.

Ми підтримуємо думку, що вчитель не може сприяти розвитку творчих здібностей учнів, якщо сам не є творчим. Професія вчителя сама по собі вже передбачає творчу особистість, якій притаманна педагогічна творчість, комунікативна творчість, акторська та інші види творчості. Отже, окрім професійних знань, умінь і навичок професійна підготовка охоплює і творчий розвиток педагога, формування у нього особистісної позиції, потягу до ініціативи, активності, самоудосконалення, а також надання йому певного інструментарія творчої педагогічної діяльності.

Тому процес професійної підготовки також має бути спрямований на розвиток творчих здібностей студента. Цей компонент підготовки можна назвати творчим. Як показали наші дослідження, творча підготовка майбутнього вчителя початкової школи здійснюється на теоретичному та практичному рівнях. Студенти отримують знання та практичні уміння, необхідні для власного творчого розвитку.

Більшість авторів (Д. Богоявленська, Н. Киричук, В. Андреев) розглядають творчі здібності як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання і не зводяться тільки до знань, умінь та навичок, які вона має. Творчі здібності пов'язані зі створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів діяльності [1]. Творчі здібності у дослідженні О. Грушко тлумачаться як “інтегративна характеристика особистості, що спрямовує її на перетворювальну діяльність і забезпечує творчий рівень цієї діяльності завдяки єдності багатьох компонентів у її структурі – індивідуально-типологічного, когнітивно-пізнавального, емоційно-вольового, потребово-мотиваційного, екзистенційного і дієво-практичного” [1, с. 32].

Виходячи з положень нашого дослідження, творчі здібності ефективно розвиваються в процесі інсценізації та драматизації (тобто театралізованої

діяльності). Тому вважаємо за доцільне під творчими здібностями, в контексті даного дослідження, розуміти артистичні здібності. Артистичні здібності – це “багатопланова, багатогранна структура в діяльності творчої особистості, яка забезпечує емоційно-образний і емоційно-вольовий вплив на слухача” [3, с. 78].

Розвиток творчих здібностей у студентів сприяє не тільки ефективній підготовці майбутніх вчителів до застосування інсценізації та драматизації як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів, а й загалом професійному становленню студента як вчителя, формуванню його педагогічної компетентності. Особливістю підготовки майбутніх учителів початкової школи має стати наявність постійної педагогічної установки не лише на одержання суми знань “для себе”, а й на одержання знань і практичних умінь із організації творчої діяльності дітей, а саме інсценізації та драматизації.

Науковець А. Капська зазначає, що “наявність творчих (артистичних) здібностей проявляється в діяльності, яка характеризується включенням бачення, емоційної рухливості, творчості, евристичності” [3, с. 79]. Творчість, за А. Капською, полягає у створенні оригінального образу, характеру, не традиційності в розкритті змісту, здатності перевтілюватись [3]. Отже, до компонентів творчих здібностей майбутніх учителів можна віднести: бачення (творча уява); евристичність; емоційність; акторська гра; зібраність (внутрішній контроль); рухливість (інтонаційна гнучкість).

Під баченням (творчою уявою) розуміють вміння відтворювати запропоновані обставини, образи, явища, події і підпорядковувати їх заданій умові, включення в дію елементів власне створених зорових картин.

Евристичність передбачає творчий пошук при створенні потрібного образу, відсутність «образного дубляжу», здатність зберігати запропоновані автором «деталі» для створення цілісного образу, характеру, ситуації.

Емоційність – здатність легко сприймати настрої запропонованих обставин; переключатися з одного емоційного стану в інший; виражати

власне ставлення, відгукуватися на реакцію слухачів; створювати достовірний, внутрішній стан – «правду життя».

Акторська гра – створення оригінального образу, характеру, нетрадиційність у розкритті змісту за допомогою інтонації; органічне злиття власного «я» залежно від умови «якби»; здатність перевтілюватись і, відповідно до вимог тексту, створювати свою інтонацію.

Зібраність (внутрішній контроль) – правдивість відображення змісту; неперервне ведення лінії дії, підпорядкування деталей головному – підтексту; вміння тримати увагу; постійний взаємозв'язок інтонації і підтексту тощо.

Рухливість (інтонаційна гнучкість) – свобода в інтонаційній варіативності, використанні засобів пластико-мімічної виразності та інтерпретаційна гнучкість.

Як нам вдалося з'ясувати, необхідним чинником розвитку творчих здібностей майбутніх учителів початкової школи, які проходять наскрізною лінією через інші компоненти, є техніка мовлення та логіка мовлення. Техніка мовлення пов'язана з індивідуальними психофізіологічними особливостями кожної людини, з притаманною їй анатомічною будовою її дихального, голосового і мовленнєвого апарату. Техніка мовлення – це сукупність технологічних прийомів у галузі фонаційного дихання, голосу і дикції, доведених до автоматичних навичок, що дозволяє з максимальною ефективністю здійснювати мовленнєвий вплив [4].

У результаті оволодіння теоретичними знаннями, практичними вміннями майбутній вчитель початкової школи повинен: створювати запропоновані обставини з доповненнями власними деталями (створений ним образ повинен бути творчим, але з деталями, вмотивованими особисто); легко включатися на запропонований емоційний настрій і знаходити засоби вираження власного ставлення; бути достовірним і органічно співвідноситися із запропонованими обставинами; вміти “тримати” лінію бачень, дію характеру, рух сюжетної лінії; легко, вільно переміщуватися, знаходити місце перед аудиторією залежно від внутрішньої потреби і змісту дії.

Творча підготовка майбутнього вчителя передбачає діяльність, спрямовану на розвиток творчих здібностей студентів, адже щоб розвивати творчі здібності молодших школярів, учитель сам повинен бути творчим. Методичний компонент професійної підготовки майбутнього вчителя передбачає передачу та засвоєння студентами знань і умінь щодо застосування інсценізації та драматизації на уроках читання з метою розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Кожен з цих компонентів професійної підготовки має два рівні: когнітивний та практичний. Тобто, на когнітивному рівні майбутні вчителі початкової школи засвоюють знання про сутність і структуру творчих здібностей учнів початкової школи та власних, про особливості їх розвитку, про особливості організації і проведення інсценізації та драматизації на уроках читання.

До практичної сторони цієї підготовки логічно віднести реалізацію, здатність, готовність застосувати всі теоретичні знання на практиці: методично правильна організація інсценізації та драматизації на уроках читання як засобу розвитку творчих здібностей учнів початкової школи з урахуванням особливостей навчально-виховного процесу та особливостей розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Висновки. Отже, здійснений у статті аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що для розвитку творчих здібностей молодших школярів, потрібна чітко продумана підготовка майбутнього вчителя початкової школи. Така підготовка має здійснюватися у творчому та методичному напрямках. У процесі підготовки студенти мають оволодіти: знаннями про сутність та особливості феномену «творчість», «творчі здібності», структуру творчих здібностей молодших школярів, технології творчого розвитку молодших школярів; практичними вміннями здійснювати творчий розвиток учнів початкових класів; теоретичними знаннями та практичними вміннями з розвитку власних творчих здібностей.

Серед творчих артистичних здібностей, які мають бути сформовані у майбутніх учителів початкової школи, ми виділи: бачення (творча уява); евристичність; емоційність; акторська гра; зібраність (внутрішній контроль); рухливість (гнучкість інтонаційна). Важливим чинником, фундаментом розвитку творчих здібностей майбутніх учителів початкової школи є техніка мовлення та логіка мовлення.

Література

1. Грушко О. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі мовленнєвої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Інститут педагогіки АПН України / О. В. Грушко. – К., 2005. – 279 с.
2. Давкуш Н. В. Готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності як результат підготовки в педагогічному університеті / Н. В. Давкуш // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. – 2009. – Вип. 165. – С. 94-96.
3. Капська А. Й. Педагогіка живого слова : навч.-метод. посібник / А. Й. Капська. – К. : ІЗМН, 1997. – 140 с.
4. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів / Г. А. Олійник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – 224 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – К. : Пед. думка, 2001. – 514 с.

***Аннотація.** В статті раскрыты особенности подготовки будущего учителя начальной школы по развитию творческих способностей младших школьников средствами инсценировки и драматизации, выявлено и охарактеризовано артистические способности.*

***Ключевые слова:** профессиональная подготовка будущего учителя, творческие способности, артистические способности.*

***Summary.** The article exposed the preparation of future elementary school teacher for the development of creative abilities of primary school children by*

means of staging and dramatization, identified and characterized artistic creativity.

Key words: *training future teachers, creativity, artistic creativity.*

Наталія Шелест

Науковий керівник:

Мартиненко Світлана Миколаївна,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти та
методик гуманітарних дисциплін

Тема магістерського дослідження: “Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників”.

Об’єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи над збагаченням словникового запасу першокласників.

Наукові інтереси: збагачення словникового запасу першокласників, інноваційні технології навчання учнів початкової школи, професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобом мультимедіа.

УДК 373.5.004.032.6

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА

Анотація. У статті розкрито сутність і зміст поняття “готовність майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу

першокласників” та визначено його компоненти, а саме: мотиваційний, змістовий та процесуальний.

***Ключові слова:** готовність майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності; словниковий запас; молодші школярі; мультимедіа як засіб збагачення словникового запасу.*

Постановка проблеми. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до розвитку зв’язного мовлення, зокрема до збагачення словникового запасу першокласників є однією із важливих і складних проблем сучасної педагогічної освіти. У процесі модернізації загальної середньої освіти якість початкового навчання пов’язується з реалізацією компетентнісного підходу, який передбачає методологічну перебудову навчального процесу на принципах гуманізації і демократизації, спрямовану на особистісний розвиток школярів, формування в них ключових і предметних компетентностей. Такий підхід об’єктивно актуалізує й аргументує проблему розвитку мовлення першокласників, однією із найважливіших складових якого є обсяг словникового запасу, тому для успішної навчальної діяльності учнів першочергову увагу варто приділяти саме цій проблемі.

Сучасна початкова школа вимагає висококваліфікованого та компетентного фахівця, який володів би не лише знаннями з методики навчання грамоти, а й вмів застосовувати різноманітні засоби навчання, серед яких важливе місце займають технічні засоби: традиційні (аудіо- та відеозаписи) та інноваційні (комп’ютер, SMART-дошка, мультимедіа, презентація), тому перед вищими педагогічними навчальними закладами гостро постала проблема вдосконалення підготовки майбутнього вчителя з високим рівнем професіоналізму, який відповідально і творчо ставився б до результатів свого навчання і до майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовне вивчення психолого-педагогічної літератури засвідчило, що різні аспекти проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи висвітлено у

працях В. Бондаря, І. Зязюна, Л. Коваль, С. Мартиненко, О. Пехоти, О. Савченко, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Шапошнікової.

Проблема розвитку з мовлення учнів початкової школи знайшла своє відображення у працях Н. Бібік, Л. Варзацької, М. Вашуленка, О. Вишник, І. Гудзик, С. Дубовик, А. Зиммельдінової, О. Лобчук, Т. Михасюк, В. Науменко, М. Осолової, О. Павлик, С. Пенькова, О. Савченко, Н. Скрипченко, О. Хорошковської, Н. Чепелюк та ін. Готовність вчителя початкової школи до роботи з розвитку мовлення частково розглядали Н. Волкова, В. Желанова, З. Залібова-Ільніцька, О. Зарічна, К. Пономарьова.

Роль мультимедіа як засобу підвищення ефективності навчання в загальноосвітній школі вивчали І. Гиркін, Т. Носенко, Н. Суртаєва. Низку педагогічних досліджень присвячено розробленню методичних основ проектування, створення та застосування мультимедійних навчальних програм і мультимедійних навчальних комплектів (О. Гокунь, М. Жалдак, Б. Машбиць, О. Пометун, М. Цветкова).

Однак, проведений аналіз джерельної бази дослідження засвідчив, що проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобом мультимедіа не знайшла повного відображення у працях науковців.

Мета статті – з'ясувати сутність і зміст готовності майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобом мультимедіа.

Виклад основного матеріалу статті. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами встановлено, що проблемі розвитку мовлення першокласників, а саме збагаченню їхнього словникового запасу вчені надають важливого значення [1; 2; 4; 7]. Зокрема, науковці зазначають, що мовленнєвий розвиток учнів передбачає проведення словникової роботи, спрямованої на вивчення рідної мови, адже набуті в початковій школі вміння користуватися лексикою допомагають учням повніше висловлювати свої думки, сприяють їхньому загальному розвитку, саме тому провідним

принципом навчання в початковій школі є розвиток мовлення, звідси випливає необхідність збагачення словникового запасу першокласників, його уточнення й активізація [2; 4]. Збагачення словникового запасу під час навчання української мови (навчання грамоти) має важливе значення, адже є невід'ємною складовою процесу розвитку мовлення школярів. Робота над словом на уроках рідної мови є одним із важливих компонентів навчального процесу. Під поняттям “словниковий запас першокласників” розуміємо запас слів, яким користується дитина під час спілкування. Збагачення словникового запасу учнів першого класу – це процес його поповнення новими словами, необхідними для спілкування з оточуючими.

Робота зі збагачення словникового запасу першокласників передбачає застосування різноманітних методичних і технічних методів та прийомів навчання. У постанові Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9 – 390 від 01.06.2006 “Про організацію навчально-виховного процесу в 1 класі” зазначено, що “в організації і структурі навчального процесу в першому класі взаємопов'язані навчальна та така діяльність, що вимагає використання прийомів роботи, що відповідають віку дітей, мотивують їх різноманітну активну практичну діяльність” [5, с. 12]. На нашу думку, це завдання можна розв'язати шляхом застосування інноваційних технологій навчання, серед яких важливе місце займають мультимедійні технології.

Вважаємо за необхідне зупинитись на детальному розкритті сутності та змісті дефініції “мультимедіа”, яку ми розглядаємо як “нову інформаційну технологію, що охоплює сукупність методів, прийомів, способів продукування, оброблення, зберігання й передавання аудіовізуальної інформації, заснованої на використанні компакт-дисків (CD – ROM). Це дає змогу поєднати в одному програмному продукті текст, графіку, аудіо- та відеоінформацію, анімацію, 3D-графіку” [6, с. 19]. Підґрунтям для впровадження мультимедійних технологій в освітній простір є властивість мультимедіа – гармонійне інтегрування різних видів інформації. За рахунок інтенсифікації сприйняття школярами навчального матеріалу стає можливим

залучити учнів до процесу пізнання як суб'єктів навчальної діяльності. Крім того, мультимедійний матеріал надзвичайно корисний під час з'ясування навчального матеріалу, який не можна унаочнити за допомогою інших посібників або їх застосування дає значно менший навчальний ефект. За допомогою мультимедійних засобів можна доповнити і поглибити знання, що їх дістали учні на підставі інших джерел, перейти від одиничного до загального, від окремих прикладів до формування понять.

Ефективність впливу мультимедіа на збагачення словникового запасу першокласників багато в чому залежить від ступеня і рівня ілюстративності усного матеріалу. Візуальна насиченість навчального матеріалу робить його яскравим, переконливим і сприяє інтенсифікації процесу його засвоєння. “Комп'ютерна презентація дозволяє акцентувати увагу школяра на важливій інформації і створювати наочні ефектні образи у вигляді графічних композицій, схем” [6, с. 17]. Таким чином, поняття “*multimedia*” нами тлумачиться як окремий вид комп'ютерної технології, що об'єднує традиційну статичну візуальну інформацію (текст, графіку) і динамічну – мовлення, музику, відеофрагменти, анімацію; як засіб збагачення словникового запасу першокласників.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури ми встановили, що науковці В. Бондар, І. Зязюн, Л. Коваль, О. Линенко, С. Мартиненко, О. Пехота, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Л. Хомич, Л. Хоружа, І. Шапошнікова безперервно займаються розв'язанням окресленої проблеми. Існує варіативність наукових поглядів і підходів до визначення категорії “готовність майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності”. Вони принципово не відрізняються, проте виділяють і підкреслюють різні його аспекти.

Грунтовний сучасний погляд на тлумачення даного поняття, на нашу думку, пропонує С. Мартиненко, яка зазначає, що *готовність майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності* – це “складова загальнопедагогічної професійної підготовки вчителя, яка має свою

специфіку і відображає залежність підготовки від особистісних якостей вчителя і рівня його педагогічної діяльності” [3, с. 129]. Ми підтримуємо думку дослідниці.

Здійснений аналіз педагогічних джерел засвідчив, що професійна підготовка вчителя початкової школи має бути спрямована не лише на формування готовності до продуктивної педагогічної діяльності, але має вирішувати одне з пріоритетних завдань початкової школи – здійснювати мовленнєвий розвиток першокласників. На нашу думку, одним із ефективних способів розвитку мовлення першокласників є збагачення їхнього словникового запасу, оскільки успішне оволодіння мовою – це в першу чергу володіння її лексичним багатством.

Готовність майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобом мультимедіа ми розглядаємо як складне соціально-педагогічне утворення, яке містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей, систему знань, умінь і навичок, передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, установку на означену вище діяльність. Зауважимо, що готовність до здійснення навчально-виховного процесу є складним утворенням і включає в себе наступні компоненти: мотиваційний, змістовий, процесуальний.

З урахуванням стану розроблення даної проблеми, було конкретизовано зміст готовності майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобом мультимедіа. У процесі професійного розвитку майбутнього вчителя важливою є мотиваційно-потребнісна сфера, оскільки вона є передумовою поведінки й виконує низку функцій, а саме: спонукає, спрямовує та організовує її, надає особистісного смислу й значущості. Мотиваційна готовність студента до використання у своїй майбутній професійній діяльності знань про мультимедіа спонукає його діяти у відповідному напрямі для досягнення мети. Водночас мотиваційна готовність є джерелом активності та спрямованості студента. Ознаками вияву мотиваційної готовності

майбутнього вчителя початкової школи до застосування мультимедіа як засобу збагачення словникового запасу першокласників нами виділено такі: особистісне професійне зростання; забезпечення інтересу учнів під час уроку; забезпечення належної дисципліни; формування в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю; прагнення досягти успіху в педагогічній діяльності.

Мотиваційний компонент забезпечує формування мотивації власної діяльності, усвідомлення необхідності використання мультимедіа на уроках навчання грамоти. Даний компонент є стрижнем, довкола якого структуруються основні властивості та якості особистості педагога як професіонала і забезпечує передумови для реалізації інших структурних компонентів готовності майбутнього вчителя початкової школи до застосування мультимедіа на уроках навчання грамоти.

Змістовий компонент спрямований на оволодіння знаннями про предмет, основною характеристикою яких є їх комплексність. Психолого-педагогічна готовність студента до застосування мультимедіа на уроках навчання грамоти охоплює знання про: застосування інноваційних технологій у навчанні; сутність та види мультимедіа; прийоми застосування мультимедіа під час збагачення словникового запасу першокласників; дидактичні вимоги щодо проведення уроків із застосуванням мультимедіа. Успішно реалізувати знання щодо застосування мультимедіа як засобу збагачення словникового запасу першокласників у професійній діяльності майбутній вчитель зможе лише за наявності процесуальних умінь та навичок, тому важливого значення набуває процесуальний компонент, який тісно пов'язаний із змістовим та акумулює в собі передумови успішної роботи з мультимедіа на уроках навчання грамоти на практиці.

Процесуальний компонент охоплює такі вміння, як моделювання навчально-виховний процес із застосуванням мультимедіа; підбирати вправи та завдання із застосуванням засобів мультимедіа; визначати їх місце на уроці відповідно до цілей та змісту уроку; складати систему вправ із

застосуванням мультимедіа, узгоджуючи її із навчальним змістом уроків; застосовувати засоби мультимедіа на уроках навчання грамоти відповідно до вікових особливостей учнів. Процесуальний компонент забезпечує формування цілісного уявлення про різні аспекти застосування мультимедіа та виявляється в рівні теоретико-методологічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до вирішення проблеми використання мультимедіа під час збагачення словникового запасу першокласників.

На основі аналізу досліджуваної проблеми можемо узагальнити ознаки готовності майбутнього вчителя початкової школи: мотиви, що лежать в основі підготовки студентів до використання мультимедіа під час збагачення словникового запасу першокласників; якість знань студентів із проблеми організації та методики збагачення словникового запасу засобом мультимедіа; ступінь та характер оволодіння вміннями використовувати мультимедіа на уроках навчання грамоти.

Висновки. Таким чином, готовність майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобом мультимедіа є складним соціально-педагогічним утворенням, що містить комплекс індивідуально-психологічних якостей, систему знань, умінь і навичок, а також передбачає потреби, переконання, погляди, мотиви та установки на означену вище діяльність.

Література

1. Вашуленко М. С. Навчально-методичне забезпечення процесу навчання грамоти першокласників за новою навчальною програмою / М. С. Вашуленко // Методичний коментар до навчальних програм для 1-4 класів: Дайджест / [уклад. О. В. Онопрієнко]. – Донецьк: Каштан, 2012 – 108 с.
2. Вишник О. О. Методика мовленнєвого розвитку учнів 1-2 класів на засадах взаємодії різних видів мовленнєвої діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (українська мова)” / О. О. Вишник – К.: 2012. – 19 с.

3. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С.М. Мартиненко. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: [навч.-метод.посібн. для студ. вищих навч. закл.] / За наук. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
5. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України “Про організацію навчально-виховного процесу в 1 класі”: за станом на 09 червня 2011 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://spravedlivist.in.ua/zakon.php?law=11-07-28/26>. – Заголовок з екрану
6. Носенко Т. І. Інтерактивні технології навчання: навч. посіб. / Т. І. Носенко. – К. : КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2010. – 110 с.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О. Я. Савченко – К.: Грамота, 2012. – 504 с.

***Аннотация.** В статье раскрыты сущность и содержание понятия "готовность будущего учителя начальной школы к обогащению словарного запаса первоклассников", и определены его компоненты, а именно: мотивационный, содержательный, процессуальный.*

***Ключевые слова:** готовность будущего учителя начальной школы к профессиональной деятельности; словарный запас; младшие школьники; мультимедиа как средство обогащения словарного запаса.*

***Summary.** The article reveals the essence and meaning of "readiness of future primary school teacher to enrichment vocabulary of primary school pupils" and defined its components, namely, motivational, semantic, and procedural.*

***Key words:** readiness of future primary school teacher to professional activities; vocabulary; primary school pupils; multimedia as a means of enrichment of vocabulary.*

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	3
<i>Власюк Таліна. Шляхи та умови попередження шкільної дезадаптації учнів початкової школи</i>	5
<i>Гамідова Дар'я. Формування в майбутніх учителів початкової школи культури етикетного спілкування</i>	11
<i>Замишляк Катерина. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до виховання гуманності учнів засобами оповідання</i>	17
<i>Колот Катерина. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до роботи над написанням текстів-міркувань</i>	23
<i>Москалець Олена. Формування в майбутніх учителів початкової школи комунікативної культури</i>	28
<i>Присяжнюк Маріанна. Формування в майбутніх учителів початкової школи комунікативної компетентності</i>	34
<i>Рой Тетяна. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування творчих здібностей учнів</i>	40
<i>Федоренко Нілетта. Шкільна неуспішність як психолого-педагогічний феномен</i>	45
<i>Шапченко Віра. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до розвитку творчих здібностей учнів засобами інсценізації та драматизації</i>	52
<i>Шелест Наталія. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до збагачення словникового запасу першокласників засобами мультимедіа</i>	59
<i>На шляху до наукового зростання... (фотогалерея)</i>	66

Наукове видання

ПЕРШІ КРОКИ ДО НАУКИ

Збірник студентських наукових праць

За подані матеріали відповідають автори.

Видання підготовлене до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності,
директор видавництва *М.М. Прядко*
Головний редактор *Т.В. Карбовнича*
Редактор *Л.В. Потравка*
Дизайнер обкладинки *Т.В. Нестерова*
Технічний редактор *Т.М. Піхота*
Верстальник *В.І. Скрябіна*

Поліграфічна група: *А.А. Богодільна, Д.Я. Ярошенко,*
О.М. Дзень, Г.О. Бочарник, В.В. Василенко

Підписано до друку 10.06.2013 р. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 4,65. Обл.-вид. арк. 4,41. Наклад 50 пр. Зам. № 3-114.

Київський університет імені Бориса Грінченка 04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи Серія ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й авторів. Порушення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.